

АРХІТЕКТУРА КЛІМАТИЧНОГО ВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ: ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

ЕКСПЕРТНИЙ АНАЛІЗ
Серпень 2025

Експертний аналіз підготовлений Ресурсно-аналітичним центром «Суспільство і довкілля» в рамках проєкту «Capacities for Climate Action», що виконується GIZ на замовлення Федерального міністерства економіки та захисту клімату Німеччини (BMWK) в рамках Міжнародної кліматичної ініціативи (IKI) та співфінансується Європейським союзом.

Видавець:

Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

Зареєстровані офіси

Bonn and Eschborn, Germany

Адреса

Postcode and town, country T +49 61 96 79-0

F +49 61 96 79-11 15

E info@giz.de

I www.giz.de/en

Юридична адреса:

01004, Київ,

вул.Антоновича 16В, +38 044 594 07 60

+38 044 594 07 64 www.giz.de/ukraine-ua

© 2025

ЗМІСТ

Скорочення	4
Вступ	5
Розділ 1. Система архітектури кліматичного врядування в Україні	6
1.1 Політичний контекст	6
1.2. Принципи кліматичної політики.....	9
1.3. Процеси в архітектурі кліматичного врядування.....	10
Розділ 2. Законодавчі рамки та зобов'язання на міжнародному, національному та місцевому рівні	15
2.1 Міжнародні зобов'язання України.....	15
2.2 Національний рівень.....	16
2.3. Система документів планування державної кліматичної політики на регіональному та місцевому рівнях.....	23
Розділ 3. Інституційна структура архітектури кліматичного врядування	33
3.1 Національний рівень.....	33
3.2 Регіональний та місцевий рівень.....	42
3.3 Структури інших зацікавлених осіб.....	45
3.4 Досвід інших країн та ЄС щодо інституційних питань кліматичного врядування.....	46
Висновки і рекомендації	55

СКОРОЧЕННЯ

ВДЕ	відновлювані джерела енергії
ВРУ	Верховна Рада України
ЄЗК	Європейський зелений курс
ЗЗЗГЛ	землекористування, зміни в землекористуванні та лісове господарство
Кліматичний закон	Закон України «Про засади державної кліматичної політики»
КМУ	Кабінет Міністрів України
МЗВ	моніторинг, звітність і верифікація викидів парникових газів
Міндовкілля	Міністерство захисту довкілля і природних ресурсів України
Мінекономіки	Міністерство економіки, довкілля і сільського господарства України
Міненерго	Міністерство енергетики України
НВВ	національно визначений внесок до Паризької угоди
НВВ2	Другий національно визначений внесок до Паризької угоди
НПЕК	Національний план з енергетики і клімату
ПГ	парникові гази
ПДСЕРК	план дій зі сталого енергетичного розвитку та клімату
РКЗК ООН	Рамкова конвенція ООН про зміну клімату
РНБО	Рада національної безпеки і оборони України
СВАМ	механізм карбонового коригування імпорту
СНВР	Довгострокова стратегія низьковуглецевого розвитку України
СОР	Зустрічі сторін РКЗК ООН
СТВ	система торгівлі квотами на викиди парникових газів
ЦОВВ	центральний орган виконавчої влади

ВСТУП

Питання зміни клімату та адаптації до зміни клімату займають важливе місце на політичному порядку денному в Україні. З одного боку, це пов'язано із міжнародними та євроінтеграційними зобов'язаннями України, що сприяє розробці політик і законодавства. З іншого боку, кліматичні питання відіграватимуть особливу роль у процесі повоєнної відбудови України та турбують пересічних мешканців країни через їх вплив на повсякденне життя і здоров'я. Ці фактори надають питанням зміни клімату вже практичного виміру: стратегії та закони мають не лише прийматись, а й впроваджуватись у реальному житті.

За останні два роки в кліматичній політиці і законодавстві України, попри війну, відбулось багато позитивних змін: прийняття рамкового кліматичного закону, кліматичної стратегії, Національного плану з енергетики і клімату, плану впровадження СТВ в Україні, ведеться робота над оновленим національно визначеним внеском тощо. Зберегти таку динаміку дуже важливо з огляду на амбітні плани України якнайшвидше стати державою-членом ЄС. А для цього потрібно не лише узгодити усе кліматичне законодавство України з *acquis* ЄС у сфері зміни клімату, а й застосовувати прийняте законодавство на практиці.

Для забезпечення належної архітектури кліматичного врядування необхідні сталі та дієві інституції. Беручи до уваги останні зміни, що відбулись у зв'язку з ліквідацією Міністерства захисту довкілля і природних ресурсів України, існує ризик зниження пріоритизації кліматичних питань на політичному порядку денному.

Для цілей цього дослідження, архітектура кліматичного врядування – це система принципів, правил і процесів формування та реалізації державної кліматичної політики¹.

Мета цього документа – проаналізувати сучасний стан архітектури кліматичного врядування в Україні, визначити основні тенденції, досягнення і прогалини, а також запропонувати рекомендації, як зробити архітектуру кліматичного врядування в Україні дієвою та ефективною.

Документ складається з трьох основних розділів:

- I. Система архітектури кліматичного врядування в Україні, що характеризує актуальний політичний контекст, принципи та основні процеси.
- II. Законодавчі рамки та зобов'язання на міжнародному, національному та місцевому рівні.
- III. Інституційна структура архітектури кліматичного врядування на національному та регіональному і місцевому рівні.

¹ Архітектура кліматичного врядування: поняття та загальна характеристика. Аналітична записка. Вересень 2022 року.
<https://rac.org.ua/klimatychna-polityka-ukrayiny/arhitektura-klimatychnogo-vryaduvannya-ponyattya-ta-zagalna-harakterystyka/>

РОЗДІЛ 1. Система архітектури кліматичного врядування в Україні

1.1 ПОЛІТИЧНИЙ КОНТЕКСТ

Термін «архітектура кліматичного врядування» почав застосовуватись в Україні у період активної роботи країни в напрямку впровадження цілей та завдань Європейського зеленого курсу (ЄЗК) з його амбітною метою – досягненням кліматичної нейтральності Європи до 2050 року. Зокрема, архітектура кліматичного врядування згадується у спільній заяві України та ЄС за результатами 7-го засідання Ради асоціації в 2021 році².

Саме в цей період в національну політику і законодавство починають впроваджуватись такі поняття як кліматична нейтральність і декарбонізація. У цьому контексті варто виділити Національну економічну стратегію України на період до 2030 року³, яка вперше закріпила мету досягнення Україною кліматичної нейтральності до 2060 року, а також питання декарбонізації та розвитку цифрової економіки, згадала про наміри ЄС запровадити механізм вуглецевого коригування імпорту.

Початок повномасштабного вторгнення росії в Україну у лютому 2022 року став на заваді амбітним планам України щодо впровадження ЄЗК в Україні, включно з розробкою та імплементацією кліматичної політики.

Експерти відзначають **вплив воєнних дій на стан довкілля і збільшення викидів парникових газів**. Згідно з результатами дослідження «Вплив російської війни в Україні на клімат. 24 лютого 2022 року – 23 лютого 2025 року.», викиди парникових газів, спричинені бойовими діями, реконструкцією будівель, ландшафтними пожежами, пошкодженням енергетичної інфраструктури, переміщенням біженців та цивільної авіації, збільшилися на 30% або 55 мільйонів тонн CO₂ екв. протягом третього року війни, досягнувши 230 мільйонів тонн CO₂ екв. з моменту початку повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року⁴.

Набуття Україною **статусу держави-кандидата на вступ в ЄС** та підтримка відбудови України з боку ЄС стали поштовхом для розвитку кліматичної політики, зокрема й в контексті досягнення кліматичної нейтральності. Так, Звіт про прогрес України в рамках Пакету розширення ЄС 2023 року звернув увагу на необхідність узгодження національної кліматичної стратегії та кліматичного законодавства з кліматичною та енергетичною політикою ЄС до 2030 року, зокрема з певними законодавчими актами в рамках пакету «Готові до 55» (які є складовою законодавчих ініціатив ЄЗК)⁵. Звіт 2024 року відзначає певний прогрес, зроблений Україною у кліматичній політиці у зв'язку

² Спільна заява за результатами 7-го засідання Ради асоціації між Україною та ЄС. <https://www.kmu.gov.ua/news/spilna-zayava-za-rezultatami-7-go-zasidannya-radi-asociaciyi-mizh-ukrayinoyu-ta-yes>

³ Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року. Постанова КМУ від 03.03.2021р. №179. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text>

⁴ Вплив російської війни на клімат в Україні. <https://ecoaction.org.ua/wp-content/uploads/2025/02/vplyv-ros-viyny-v-ukraini-2022-23-02-2025s.pdf>

⁵ Ukraine 2023 Report. Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. 2023 Communication on EU Enlargement policy. https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/bb61ea6d-dda6-4117-9347-a7191ecef3f_en?filename=SWD_2023_699%20Ukraine%20report.pdf

з прийняттям рамкового закону про державну кліматичну політику. Тим не менше, серед рекомендацій є низка таких, що стосуються кліматичних питань, зокрема розробка і прийняття більш амбітного національно визначеного внеску та оновлення довгострокової стратегії низьковуглецевого розвитку.⁶

Кліматичні питання є важливою частиною **переговорного процесу**. Сфері зміни клімату присвячено великий блок у Главі 27 «Довкілля і зміна клімату», що, серед іншого, включає такі питання як Європейський кліматичний закон, регламент по врядуванню, систему торгівлі викидами, Соціальний кліматичний фонд, землекористування, зміни в землекористуванні та лісове господарство тощо.

Звіт ЄС з розширення по Україні⁷ відзначає досягнутий прогрес у сфері зміни клімату, зокрема у зв'язку із прийняттям Національного плану з енергетики і клімату та Кліматичного закону. Тим не менше, звіт містить низку рекомендацій, які уряду необхідно врахувати в процесі розробки та реалізації кліматичної політики. Це, серед іншого, включає імплементацію Національного плану з енергетики і клімату, підготовку і подання нового, більш амбітного НВВ, оновлення стратегії низьковуглецевого розвитку, впровадження ефективного механізму ціноутворення на вуглець, забезпечення наскрізності екологічних і кліматичних питань.

План України, розроблений та прийнятий для імплементації положень Регламенту про Ukraine Facility, є важливим інструментом для просування реформ на національному рівні як в контексті євроінтеграції, так і відбудови України, а також отримання відповідного фінансування з боку ЄС за принципом «гроші за реформи».

У Плані України зазначено, що перехід до кліматичної нейтральності та дотримання Паризької угоди є ключовими аспектами і, отже, важливою частиною Плану.

Передбачається, що впровадження пріоритетів і проєктів у рамках Плану України за напрямком «Зелений перехід та охорона довкілля» (Реформи 2 «Кліматична політика») забезпечить реалізацію екологічної та кліматичної політики відповідно до євроінтеграційного напрямку розвитку України, зокрема ЄЗК.

План містить такі основні індикатори:

За напрямком «Кліматична політика»:

- 1)** Прийняття Закону України «Про основні засади державної кліматичної політики» – I квартал 2025 року (вже прийнятий).
- 2)** Затвердження Положення про Науково-експертну раду з питань зміни клімату та збереження озонового шару – IV квартал 2025 року (у процесі розробки).

⁶ Ukraine 2024 Report. Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of Regions. 2024 Communication on EU enlargement policy. https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/1924a044-b30f-48a2-99c1-50edeac14da1_en?filename=Ukraine%20Report%202024.pdf&fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTAAYnJpZBExZWVmVXNiYzhIVWFteVN-JTwEe1N35B-lm7RDYkvWm0GeadCeNo_qac-PYk-EoFamzCBJaQTtjcEuw6AoUHN0_aem_Qoi5ko-vjzr_8TZY4CdKHQ

⁷ Ibid.

- 3) Затвердження 2-го національно визначеного внеску України до Паризької угоди – III квартал 2025 року (у процесі розробки).

За напрямом «Ринкові механізми ціноутворення на вуглець»:

- 1) Затвердження Плану дій щодо створення національної системи торгівлі квотами на викиди парникових газів – I квартал 2025 року (затверджений).
- 2) Відновлення обов'язкової системи МЗВ – II квартал 2025 року (відновлено).

Як бачимо, з п'яти індикаторів, передбачених Планом України, виконано вже три, а два інші знаходяться в процесі виконання. Це свідчить про дієвість підходу, закладеного у Плані України, проте План України містить лише дуже обмежену кількість заходів, часто залишаючи поза увагою системні реформи, необхідні для побудови ефективної архітектури кліматичного врядування в Україні.

Новим фактором впливу на побудову архітектури кліматичного врядування в Україні стане **зміна інституційної структури**, а саме ліквідація Міністерства захисту довкілля і природних ресурсів України та передача функцій з питань зміни клімату, які мало Міндовкілля, новоствореному Міністерству економіки, довкілля та сільського господарства України⁸. Швидше за все, такі зміни в розподілі повноважень будуть не на користь пріоритетності кліматичних та екологічних питань у порядку денному Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства та Уряду загалом.

Новий уряд у серпні 2025 року презентував свої пріоритети діяльності⁹. У сфері зміни клімату пріоритетами є торгівля квотами на викиди, Другий національно визначений внесок за Паризькою угодою, Науково-експертна рада з питань зміни клімату та збереження озонового шару та СВМ. У контексті СВМ уряд планує до кінця року домогтись відступу (винятку) для захисту національних виробників (у першу чергу – металургів), а з 2027 року – поетапне його застосування для України. Проєкт закону щодо системи торгівлі квотами на викиди парникових газів має бути поданий також цього року.

У процесі формування та реалізації державної кліматичної політики слід враховувати той факт, що **пересічні українці** розуміють проблематику зміни клімату та відчувають вплив зміни клімату на своє життя та добробут. Більшість українців переконані, що зміна клімату є серйозною проблемою (55,6%), а третина – надзвичайно серйозною (10 за шкалою від 1 до 10). Лише 7% не вважають зміну клімату значною проблемою.¹⁰

Практично усі мешканці України особисто спостерігають вплив зміни клімату на їх місцевість. Серед особливо відчутних впливів такі: підвищення температури влітку та взимку, екстремально високі температури. Практично непомітними є екстремально низькі температури. Найбільший особистий вплив, який відчувають – це вплив на здоров'я. Окрім того, люди відчувають збільшення потреби в охолодженні, зазнали часткової або повної втрати врожаю через екстремальні погодні явища, впливу лісових пожеж, браку прісної, включно з питною, води, повеней.

⁸ Деякі питання Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства. Постанова КМУ №903 від 21 липня 2025 року. <https://www.kmu.gov.ua/npas/deiaki-pytannia-ministerstva-ekonomiky-dovkillia-ta-silskoho-t210725>

⁹ https://priorities.gov.ua/?fbclid=IwY2xjawMkzRxlEHRuA2FibQlXMAbicmlkETE5UThTWnFsbVJFZlpVTHZ6AR7XvmpP0RhKz-RoleUIRZJwRJ32uCiPWq9gf81mBqTF0sTzEX42Pw3rGRaEGKQ_aem_EfGobnwlyTQ7-z_8jzajxA

¹⁰ Зміна клімату та мешканці України: особливості громадської думки та комунікації. Аналітична записка. Липень 2024. <https://rac.org.ua/wp-content/uploads/2024/08/racse-climate-change-and-citizens-of-ukraine-ukr.pdf>

1.2 ПРИНЦИПИ КЛІМАТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Для належного функціонування архітектури кліматичного врядування в Україні важливо не лише зафіксувати, але й впроваджувати на практиці принципи кліматичної політики, які є запорукою того, що така політика опирається на усі **п'ять принципів належного кліматичного врядування**.

За аналогією з належним врядуванням, кліматична політика має базуватись на таких принципах: відкритість (прозорість), участь, підзвітність, ефективність, узгодженість. Варто зазначити, що для демократичних інституцій важливим є комплексне дотримання усіх принципів, оскільки не можливо забезпечити дотримання одного принципу, ігноруючи усі інші. Наприклад, забезпечення участі усіх зацікавлених сторін у розробці кліматичної політики є неможливим без забезпечення прозорості відповідних державних інституцій, які надають громадськості необхідну інформацію чи здійснюють свою політику у зрозумілий та ефективний спосіб.

Закон України «Про основні засади державної кліматичної політики» підійшов до розуміння принципів кліматичної політики досить широко. Було закріплено низку принципів, що стосуються власне належного кліматичного врядування, як от **прозорість** та **відкритість**. Відповідно до визначення закону, це – активне залучення громадськості та інших заінтересованих сторін до формування, реалізації, моніторингу та оцінки державної кліматичної політики. Сюди також можна віднести принцип «звітності». **Звітність** – здійснення оцінки, моніторингу та інформування громадськості і міжнародного співтовариства щодо пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації до неї.

Тим не менше, низка закріплених принципів має досить широкий характер і сферу застосування. До таких принципів, серед іншого, можна віднести гендерну рівність у процесі формування та реалізації державної кліматичної політики та переходу до низьковуглецевого розвитку; міжнародне співробітництво; сталий розвиток; справедливість між поколіннями; інноваційна спрямованість; фінансова підтримка тощо.

Низка принципів хоча й можуть застосовуватись у ширшому контексті, мають важливе значення саме у сфері зміни клімату та адаптації до зміни клімату. Сюди можемо віднести **інтеграцію державної кліматичної політики в усі сектори економіки та в усі сфери державної політики**, а також у документи планування державного та/або місцевого рівнів, що регулюють питання відновлення України для подолання наслідків збройної агресії російської федерації проти України, а також **принцип «наукової обґрунтованості»**.

Важливим у контексті досягнення кліматичної нейтральності є й принцип справедливої трансформації, зокрема щодо забезпечення гідного життя та заробітку усім працівникам та спільнотам, на яких вплине процес переходу до низьковуглецевого розвитку та досягнення кліматичної нейтральності.

Загалом, Кліматичний закон встановлює перелік із 21 принципу кліматичної політики. Тим не менше, для їх застосування на практиці часто потрібні окремі напрями роботи, а також взаємодія усіх зацікавлених сторін у процесі формування та реалізації кліматичної політики.

1.3 ПРОЦЕСИ В АРХІТЕКТУРІ КЛІМАТИЧНОГО ВРЯДУВАННЯ

Термін «процеси» для цілей цього дослідження є досить умовним. Він є узагальнюючим, може включати різні складові за формою, об'єктом, змістом, проте їх об'єднує практичний вимір кліматичної політики – її основні інструменти, механізми та форми. Процеси можуть бути різними у різний часовий проміжок і залежати від політичного контексту, пріоритетів кліматичної політики, потреб, фінансових можливостей тощо. Наразі, беручи до уваги зазначені вище фактори, можна виділити такі процеси кліматичного врядування: стратегічне планування та прогнозування; законодавче забезпечення; інтеграція зміни клімату в інші політики; облік та моніторинг, звітність, верифікація викидів парникових газів; адаптація до наслідків зміни клімату; фінанси і державна підтримка; ціноутворення на вуглець; діалог зацікавлених сторін; науковий супровід; справедлива трансформація; міжнародна співпраця тощо.

Важливо зазначити, що цілісна державна кліматична політика повинна забезпечити синхронну реалізацію усіх процесів: надмірна увага одним процесам може залишити осторонь інші, що підриває цілісність кліматичної політики та ефективність кожного окремого процесу.

Стратегічне планування та прогнозування передбачають встановлення цілей та шляхів їх досягнень на основі не лише політичних міркувань чи амбіцій, але й обґрунтованих макроекономічних та кліматичних прогнозів і моделювання. Так, в Європейському Союзі у сфері пом'якшення зміни клімату цей процес головним чином відбувається в рамках формування та реалізації об'єднаних планів з енергетики та клімату, а також довгострокових стратегій низьковуглецевого розвитку (що регулюється Регламентом (ЄС) 2018/1999 про врядування Енергетичного союзу та кліматичні дії).

Основні стратегічні цілі у сфері зміни клімату визначені у низці стратегічних документів, прийнятих в останні роки. Серед них можна виділити Стратегію формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року, прийняту у 2024 році. Стратегія закріпила низку важливих показників як щодо пом'якшення зміни клімату, так і щодо адаптації до зміни клімату.

Кліматичний закон України, прийнятий у 2024 році, також визначає низку стратегічних цілей України, зокрема досягнення кліматичної нейтральності України до 2050 року, що відповідає цілям ЄЗК. Важливо також, що основні кліматичні цілі України закріплені у формі закону та є юридично обов'язковими для держави.

Більшість цільових показників, які Україна має досягнути у сфері клімату, закріплено у Національному плані з енергетики і клімату. Тим не менше, План потребує оновлення, яке заплановано на 2025 рік.¹¹

¹¹ <https://dixigroup.org/vidbulosya-pershe-zasidannya-robochoyi-grupy-z-onovlennya-nacziionalnogo-planu-z-ener-getyky-ta-klimatu/>

Іншим важливим напрямом у контексті стратегічного планування та прогнозування є визначення та прийняття національно визначеного внеску України до Паризької угоди. Оновлений НБВ України був схвалений Розпорядженням КМУ від 30 липня 2021 року і переданий до Секретаріату Рамкової конвенції ООН про зміну клімату. Наразі триває робота над розробкою другого НБВ, проєкт якого вже був презентований та пройшов громадське обговорення. Відповідно до Плану України, другий НБВ має бути прийнятий у III кварталі 2025 року.

Тим не менше, слід звернути увагу на проблемні моменти із встановленням цілей та прогнозуванням, оскільки наразі існують проблеми з доступом до надійних даних щодо ситуації, яка відбувається у різних секторах економіки.

Законодавче забезпечення процесів кліматичного врядування в Україні потребує особливої уваги. Це, серед іншого, пов'язано із необхідністю імплементації *acquis communautaire* у сфері зміни клімату для набуття членства України в ЄС. Значним досягненням у цій сфері можна вважати прийняття Закону України «Про основні засади державної кліматичної політики», що закладає правові та організаційні засади державної кліматичної політики через закріплення кліматичних цілей, визначення принципів, повноважень органів державної влади тощо. Тим не менше, Україна має прийняти та запровадити на практиці низку актів на виконання євроінтеграційних зобов'язань.

Облік викидів парникових газів (включаючи моніторинг, звітність та верифікацію) є необхідним процесом будь-якої кліматичної політики і повинен здійснюватися згідно з вимогами Рамкової конвенції ООН про зміну клімату. В Україні функціонує національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів. Система створена на виконання вимог Кіотського протоколу та рішень Конференції Сторін Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, зокрема оцінюються дані про антропогенні викиди та абсорбцію парникових газів, а також готується та подається національний кадастр антропогенних викидів та абсорбції парникових газів. Такі функції на практиці виконує Національний центр обліку викидів парникових газів¹².

В Україні закріплено на законодавчому рівні моніторинг, звітність та верифікацію викидів парникових газів. Зокрема, у 2020 році було прийнято Закон України «Про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів»¹³. Законом, серед іншого, передбачено створення та функціонування Єдиного реєстру з моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів. 28 лютого 2022 року уряд, на час воєнного стану, зупинив строки надання частини послуг, що, серед іншого, стосується і послуг щодо моніторингу і звітності про викиди парникових газів.

Станом на 18 квітня 2023 року в Єдиному реєстрі з моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів було зареєстровано 482 установки.¹⁴

Зважаючи на той факт, що відновлення обов'язковості МЗВ є необхідним кроком для розвитку системи торгівлі квотами на викиди парникових газів та виконання

¹² <https://nci.org.ua/>

¹³ Про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів. Закон України 377-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/377-20#Text>

¹⁴ <https://mepr.gov.ua/zareyestruvaty-ustanovku-v-yedynomu-reyestri-z-monitorynngu-zvitnosti-ta-veryfikatsiyi-vykydiv-parnykovykh-gaziv-vidteper-mozhna-onlajn/>

міжнародних зобов'язань України, у січні 2025 року до закону України були внесені зміни, відповідно до яких відновлюється обов'язковість моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів в Україні.¹⁵

Відповідно до нових змін, підприємства, що здійснюють викиди парникових газів, знову зобов'язані подавати такі документи: (1) план моніторингу викидів парникових газів (опис методів і процедур для обліку та моніторингу викидів на кожній установці); (2) щорічний звіт оператора (дані про обсяги викидів за попередній рік, що підлягають подачі до відповідних органів); (3) верифікаційний звіт (підготовлений акредитованим верифікатором, що підтверджує точність і достовірність наданих даних у звіті оператора). Змінами до закону також враховується вплив воєнного стану на підприємства, зокрема на ті, що знаходяться на території бойових дій чи на тимчасово окупованих територіях. Для таких операторів обов'язковість звітності буде відновлена після відновлення роботи підприємства або після завершення воєнного стану.

Впровадження системи торгівлі квотами на викиди парникових газів повинно базуватися на верифікованих даних МЗВ протягом щонайменше 3 років. Тому відновлення роботи системи сприяє пришвидшенню процесу імплементації кліматичних acquis ЄС, зокрема щодо впровадження СТВ в Україні.

Ціноутворення на вуглець – загальна назва всіх механізмів встановлення плати (ціни) за викиди парникових газів, включно з податками, системою торгівлі викидами тощо. Зрозуміло, що без фінансових стимулів неможливо створити умови для декарбонізації економіки та, відповідно, досягнення цілей зі скорочення викидів парникових газів. Це питання особливо актуальне у зв'язку із впровадженням в ЄС механізму карбонового коригування імпорту, так званого CBAM.

Наразі ціноутворення на вуглець в Україні передбачає оподаткування викидів діоксиду вуглецю у розмірі 30 грн за тону, що перевищує річний обсяг викидів 500 тонн (п.243.4 та 242.4 Податкового кодексу України)¹⁶. У порівнянні з цінами в європейській СТВ, ставка податку на викиди двоокису вуглецю в Україні є дуже низькою. Тому, в Україні цей податок відіграє виключно фінансову роль і не виконує екологічної чи кліматичної функції з симулювання скорочення викидів CO₂.

Система торгівлі квотами на викиди парникових газів може стати основним інструментом досягнення цілей щодо скорочення викидів парникових газів, які задекларовані на міжнародному рівні та законодавчо закріплені в Україні. Така система ефективно працює на європейському рівні, проте для України розробка та запровадження СТВ є одним з найбільших викликів. Наразі процес знаходиться на початковому етапі: законодавчо забезпечена система здійснення моніторингу, звітності та верифікації парникових газів та розпочато її практичне втілення.

¹⁵ Про внесення змін до деяких законів України щодо відновлення моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів. Закон України 4187-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4187-20#n6>

¹⁶ Податковий кодекс України. Документ 2755-VI. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17?find=1&text=%D0%B2%D1%83%D0%B3%D0%BB%D0%B5%D1%86#w1_7

У лютому 2025 року був затверджений План заходів щодо створення національної системи торгівлі квотами на викиди парникових газів¹⁷, який передбачає прийняття нормативно-правових актів у сфері впровадження національної системи торгівлі квотами на викиди парникових газів і її практичного впровадження.

Інтеграція питань зміни клімату в інші політики – це наскрізний процес кліматичного врядування, який виявляється як у об'єднаному плануванні, так і в секторальних цілях і секторальних планах пом'якшення та адаптації до наслідків зміни клімату. Це також передбачає міждисциплінарний підхід та врахування питань зміни клімату у таких сферах, як права людини, гендерна політика тощо.

Найкращим прикладом такої інтеграції був період, коли Україна намагалась синхронізувати свою політику з цілями і завданнями ЄЗК.

Одним із нещодавніх позитивних прикладів інтеграції кліматичних питань в інші політики є прийнята Національна транспортна стратегія України на період до 2030 року та операційний план заходів з її реалізації у 2025-2027 роках. Стратегія, серед іншого, визначає кроки, які сприятимуть «зменшенню до 2030 року обсягу сукупних викидів парникових газів автомобільним, авіаційним, водним транспортом та залізницею до 33 відсотків рівня 1990 року, або до 90 відсотків рівня 2021 року (орієнтовно до 23 млн. тонн CO₂-еквівалента)».

Наразі питання інтеграції кліматичних питань в інші сектори може актуалізуватись у зв'язку з об'єднанням трьох міністерств, які є відповідальними за ті чи інші кліматичні питання у таких секторах як економіка, довкілля, сільське господарство тощо.

Адаптацію до наслідків зміни клімату ми пропонуємо виділити в окремий процес, оскільки посилення адаптаційної спроможності та стійкості соціальних, економічних та екологічних систем до зміни клімату є особливою предметною сферою кліматичної політики.

У лютому 2025 року Уряд схвалив план виконання Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030 року на період 2025-2027 роки.¹⁸

Серед основних заходів плану на 2025–2027 роки:

- Формування планів адаптації до зміни клімату у різних сферах: управління водними ресурсами, збереження біорізноманіття, лісового господарства, енергетики, громадського здоров'я, сільського господарства, транспорту, інфраструктури та туризму. Також передбачено збільшення площ природно-заповідного фонду.

¹⁷ Про затвердження плану заходів щодо створення національної системи торгівлі квотами на викиди парникових газів. Розпорядження КМУ від 21 лютого 2025 р. № 146-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/146-2025-%D1%80#Text>

¹⁸ Про затвердження операційного плану заходів з реалізації у 2025-2027 роках Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року. Розпорядження КМУ від 7 лютого 2025 р. № 96-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/96-2025-%D1%80#Text>

- Врахування зміни клімату у стратегічному плануванні на всіх рівнях, включно з адаптацією енергетичного сектору та розвитком туризму.
- Запровадження європейських стандартів у промисловій екологічній політиці, зокрема створення Єдиного державного реєстру інтегрованих довкіллевих дозволів.

Наразі відбувається підготовка стратегій адаптації на регіональному та місцевому рівні. Зокрема, у 2024 році були презентовані результати роботи над першими в Україні стратегіями адаптації до зміни клімату для трьох пілотних областей: Миколаївської, Львівської та Івано-Франківської.¹⁹

¹⁹ <https://mepr.gov.ua/pershi-v-ukrayini-strategiyi-adaptatsiyi-do-zminy-klimatu-sogodni-prezentuvaly-v-kyievi/>

РОЗДІЛ 2. Законодавчі рамки та зобов'язання на міжнародному, національному та місцевому рівні

2.1 МІЖНАРОДНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ УКРАЇНИ

Україна є стороною основних міжнародно-правових актів у сфері зміни клімату, зокрема Рамкової конвенції ООН про зміну клімату (РКЗК ООН), Кіотського протоколу, Паризької угоди, Монреальського протоколу про речовини, що руйнують озоновий шар, а також є активною учасницею міжнародних кліматичних процесів та переговорів.

У липні 2021 року уряд схвалив **Оновлений національно визначений внесок України** до Паризької угоди, яким затвердив нову кліматичну ціль України: до 2030 року скоротити викиди парникових газів до рівня 35% порівняно з 1990 роком²⁰.

11 червня 2025 року опубліковано Повідомлення про оприлюднення проєкту Розпорядження КМУ «Про схвалення Другого національно визначеного внеску України до Паризької угоди»²¹ (НВВ2) на період 2031–2035 рр. Україна має на меті скоротити викиди парникових газів у 2035 році на 68–73% від рівня 1990 року.²² НВВ2 України узгоджується з траєкторією досягнення кліматичної нейтральності не пізніше 2050 року.

Україна є активною учасницею Зустрічей сторін РКЗК ООН (COP). Важливим елементом роботи на COP в останні роки є Український павільйон, що виконує свою місію щодо залучення міжнародних партнерів, зокрема у «зелене» відновлення України, обговорення питань, актуальних для України тощо.

Під час **COP 27** та **COP 28**, які відбулися у 2022 та 2023 роках, ключовим завданням участі України було продемонструвати вплив війни, зокрема і на зміну клімату, та отримати від міжнародної спільноти підтримку для відновлення України. Україна представила низку ініціатив високого рівня, серед яких Глобальна платформа для оцінки збитків клімату та довкіллю внаслідок війни.²³ Платформа має стати майданчиком для міжнародної експертної співпраці, у рамках якої будуть напрацьовані єдині підходи до визначення шкоди довкіллю та клімату внаслідок збройних конфліктів.

Основні досягнення та ініціативи України на COP 28 (2023 р.) та COP 29 (2024 р.):

- Україна активно просувала підписання Міжнародної екологічної декларації, спрямованої на легалізацію Глобальної платформи для оцінки екологічних збитків, спричинених війною, що є важливим кроком для притягнення агресора до відповідальності за екологічні злочини та компенсації збитків.

²⁰ Про схвалення Оновленого національно визначеного внеску України до Паризької угоди. Розпорядження КМУ від 30 липня 2021 р. № 868-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/868-2021-%D1%80#Text>

²¹ Повідомлення про оприлюднення проєкту розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Другого національно визначеного внеску України до Паризької угоди». <https://mepr.gov.ua/povidomlennya-pro-oprylyudnennya-proyektu-rozporyadzhennya-kabinetu-ministriv-ukrayiny-pro-shvalennya-drugogo-natsionalno-vyznachenogo-vnesku-ukrayiny-do-paryzkoyi-ugody/>

²² Другий національно визначений внесок України до Паризької угоди. Проєкт. <https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2025/06/1.2-Proyekt-Drugogo-NVV-Ukrayiny.pdf>

²³ <https://tlu.kiev.ua/pro-nas/novini-zakhodi/novina/article/ruslan-strilec-zaklikav-mizhnarodnikh-partneriv-pidtrimatiiniciativu-ukrajini-iz-zapusku-globalnoji-p.html>

- Просування Української формули миру, яка, зокрема, передбачає запобігання екоциду та компенсацію екологічної шкоди, завданої агресором.
- Представлення Національного плану з енергетики та клімату (НПЕК) на 2025-2030 роки, який передбачає розвиток відновлюваних джерел енергії та інші кроки до декарбонізації.
- Україна приєдналася до низки важливих глобальних декларацій, зокрема: Декларації про клімат, допомогу, відновлення та мир²⁴; глобальної обіцянки щодо відновлюваних джерел енергії та енергоефективності (метою є потроєння потужностей відновлюваної енергетики та подвоєння темпів підвищення енергоефективності до 2030 року)²⁵; Декларації щодо потроєння ядерної енергії до 2050 року²⁶; Декларації про стале сільське господарство, стійкі продовольчі системи та кліматичні дії²⁷; Декларації про клімат та здоров'я²⁸.
- В Україні затверджено план заходів з реалізації кліматичної політики України в рамках участі в глобальній ініціативі зі скорочення викидів метану (Global Methane Pledge).²⁹
- Україною підписано три меморандуми про співпрацю з Республікою Кореєю, Великобританією та Болгарією. Домовилися співпрацювати у таких питаннях: стале управління водними ресурсами; поводження з відходами та перехід до циркулярної економіки; відновлення лісів та нацпарків тощо.³⁰
- Можливість отримання Україною коштів на реалізацію кліматичних планів та проєктів в рамках статті 6 Паризької угоди, а також долучення до фінансування від міжнародних фінансових інституцій на зелену енергетику, зелене відновлення та адаптацію до зміни клімату.³¹

2.2 НАЦІОНАЛЬНИЙ РІВЕНЬ

В останні роки Україна активно розвиває нормативно-правову базу у сфері реалізації кліматичної політики, спрямованої на досягнення кліматичної нейтральності, сталого розвитку та адаптації до законодавства Європейського Союзу у цій сфері.

Основними документами в системі архітектури кліматичного врядування в Україні є:

- Закон України «Про основні засади державної кліматичної політики України» від 08.10.2024 р.;
- Закон України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» від 28.02.2019 р.;

²⁴ <https://www.kmu.gov.ua/news/ukraina-priednalasia-do-deklaratsii-cop28-z-pytan-klimatu-dopomohy-vidnovlen-nia-ta-myr>

²⁵ <https://surl.lu/uxmpuo>

²⁶ <https://www.kmu.gov.ua/news/zbilshennia-potuzhnosti-iadernoi-enerhetyky-vtrychi-do-2050-roku-ukraina-priednala-sia-do-deklaratsii-krain-uchasnyts-konferentsii-oon-zi-zminy-klimatu-cop28>

²⁷ <https://mepr.gov.ua/klimatychna-konferentsiya-oon-sor28-v-dubai-rezultaty-roboty-ukrayinskoyi-delegatsiyi-protyag-om-dvoh-tyzhniv-na-polyah-samitu/>

²⁸ <https://mepr.gov.ua/klimatychna-konferentsiya-oon-sor28-v-dubai-rezultaty-roboty-ukrayinskoyi-delegatsiyi-protyag-om-dvoh-tyzhniv-na-polyah-samitu/>

²⁹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/607-2023-%D1%80#Text>

³⁰ <https://mepr.gov.ua/klimatychna-konferentsiya-oon-sor28-v-dubai-rezultaty-roboty-ukrayinskoyi-delegatsiyi-protyag-om-dvoh-tyzhniv-na-polyah-samitu/>

³¹ <https://mepr.gov.ua/svitlana-grynchuk-rezultaty-sor29-vidkryvayut-novi-shlyahy-finansuvannya-klimatichnyh-proyek-tiv-ukrayiny/>

- Закон України «Про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів» від 12.12.2019 р.;
- Закон України «Про регулювання господарської діяльності з озоноруйнівними речовинами та фторованими парниковими газами» від 12.12.2019 р.;
- Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 05.04.2007 р.;
- Концепція реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року, схвалена Розпорядженням КМУ від 07.12.2016 р. № 932-р;
- План заходів щодо створення національної системи торгівлі квотами на викиди парникових газів, затверджений розпорядженням КМУ від 21.02.2025 р. № 146-р.;
- Національний план дій з відновлюваної енергетики на період до 2030 року та План заходів з виконання Національного плану дій з відновлюваної енергетики на період до 2030 року, схвалені розпорядженням КМУ від 13.08.2024 р. № 761-р;
- Національний план з енергетики та клімату на період до 2030 року, затверджений розпорядженням КМУ від 25.06.2024 р. № 587-р.;
- План заходів з реалізації кліматичної політики України в рамках участі в глобальній ініціативі зі скорочення викидів метану «Global Methane Pledge», затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 7.07.2023 р. № 607;
- Національний план дій з енергоефективності на період до 2030 року, затверджений Розпорядженням КМУ від 29.12.2021 р. № 1803;
- План заходів щодо виконання Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року, затверджений розпорядженням КМУ від 06.12.2017 р. № 878-р;
- Стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року та операційний план заходів з її реалізації у 2025-2027 роках, затверджені Розпорядженням КМУ від 15 листопада 2024 року № 1163-р;
- Стратегія формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року, схвалена Розпорядженням КМУ від 30 травня 2024 року № 483-р;
- Енергетична стратегія України до 2050 року, схвалена Розпорядженням КМУ від 21.04.2023 р. № 373-р;
- Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року, схвалена Розпорядженням КМУ від 20.10.2021 р. № 1363-р;
- Національна транспортна стратегія України на період до 2030 року, схвалена розпорядженням КМУ від 30.05.2018 р. № 430-р;
- Стратегія низьковуглецевого розвитку України на період до 2050 року (2018 р.);
- Методичні рекомендації щодо врахування кліматичного компонента в документах державного планування та під час здійснення стратегічної екологічної оцінки, затверджені Наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України 31 жовтня 2024 року № 1382;
- Методичні рекомендації для здійснення оцінки ризиків та вразливості соціально-економічних секторів та природних складових до зміни клімату, затверджені Наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України 03.06.2023 р. № 386.

У жовтні 2024 року Верховна Рада України ухвалила **Закон України «Про основні засади державної кліматичної політики»**³² (Кліматичний закон), який встановлює ціль для України – досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року. Відповідна ціль для енергетичного сектору також передбачена Енергетичною стратегією України на період до 2050 року. Окрім того, в Енергетичній стратегії зазначено, що робота вугільної генерації буде поступово скорочуватися до повного виведення її з експлуатації у 2035 році.

Кліматичний закон є важливим документом для впровадження в Україні вимог ЄС у сфері зміни клімату. Він визначає основні засади архітектури кліматичного врядування і дає поштовх для розвитку законодавства у сфері зміни клімату в Україні.

Стаття 3 Кліматичного закону визначає **принципи державної кліматичної політики**. Серед основних можна виділити: досягнення кліматичної нейтральності; «енергоефективність насамперед»; «забруднювач платить»; природоорієнтованість; інтеграція державної кліматичної політики в усі сектори економіки та в усі сфери державної політики, а також у документи планування державного та/або місцевого рівнів та ін.

Статтею 4 Кліматичного закону визначено **цілі державної кліматичної політики**. А саме, державна кліматична політика спрямована на досягнення кліматичної нейтральності України до 2050 року, забезпечення пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації до неї, низьковуглецевого та сталого розвитку, екологічної, продовольчої та енергетичної безпеки України. Для досягнення зазначеної вище цілі встановлюється проміжна ціль – зменшення обсягів викидів парникових газів щонайменше на 65 відсотків до 2030 року відповідно до рівня 1990 року. Варто зауважити, що така ціль України полягає у реальних зобов'язаннях зі скорочення викидів, порівняно зі сучасним рівнем викидів парникових газів.

Для забезпечення стратегічного планування та досягнення довгострокових цілей державної кліматичної політики КМУ затверджує **Довгострокову стратегію низьковуглецевого розвитку України (СНВР)**. Перша Довгострокова стратегія низьковуглецевого розвитку України затверджена на період до 2050 року, переглядається та у разі потреби оновлюється кожні п'ять років з періодом планування на 30 років з урахуванням результатів оцінки та моніторингу її реалізації. Під час перегляду середньострокових цілей та цільових показників державної кліматичної політики, визначених Довгостроковою стратегією низьковуглецевого розвитку України, оновлені середньострокові цілі не мають бути менш амбітними, ніж попередні. (ст. 8 Кліматичного закону), що є важливим елементом постійного поступового скорочення викидів ПГ.

³² Про основні засади державної кліматичної політики. Закон України. Документ 3991-ІХ. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3991-20#Text>

З метою забезпечення досягнення середньострокових цілей державної кліматичної політики, визначених Довгостроковою стратегією низьковуглецевого розвитку України, забезпечення міжсекторальної співпраці розробляється Національний план з енергетики та клімату. Відповідний документ схвалено 25 червня 2024 року Розпорядженням КМУ. Він розробляється на 10 років і переглядається та оновлюється кожні п'ять років. Це стратегічний документ, розроблений з метою координації енергетичної та кліматичної політик в Україні, та для забезпечення сталого розвитку та відновлення України.

Національний план з енергетики та клімату³³ містить низку важливих цільових показників:

- скорочення викидів ПГ на 65% порівняно з рівнем 1990 р. до 2030 року;
- кліматична нейтральність енергетичного сектору України до 2050 року;
- кліматична нейтральність (для економіки в цілому) до 2060 року;
- виведення з експлуатації вугільної генерації до 2035 року;
- скорочення викидів метану на 30% до 2030 р. від рівня 2020 року;
- посилення адаптаційної спроможності та стійкості соціальних, економічних та екологічних систем до зміни клімату;
- частка відновлюваних джерел енергії у структурі загального кінцевого енергоспоживання має становити не менше як 27% у 2030 році;
- частка генерації з ВДЕ в загальному виробництві електроенергії на рівні 25% у 2030 році;
- частка використання альтернативних джерел енергії (відновлювані джерела енергії та вторинні енергетичні ресурси) у виробництві теплової енергії об'єктами у сфері тепlopостачання у 2025 році – 30%, у 2035 році – 40%;
- збільшення рівня застосування альтернативних видів палива (біопаливо або його суміш з традиційним паливом) та електроенергії (виробленої, як з традиційних, так і з відновлюваних джерел) у транспортному секторі до 50% до 2030 року).

Для підвищення здатності адаптуватися до негативних наслідків зміни клімату та зниження вразливості соціально-економічних та екологічних систем до зміни клімату на загальнодержавному рівні розробляється **Стратегія адаптації до зміни клімату³⁴**, що затверджується КМУ. Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року розроблена у 2021 році. Відповідний документ розробляється на 10 років, переглядається та оновлюється кожні п'ять років з урахуванням результатів оцінки та моніторингу її реалізації.

З метою зменшення обсягів антропогенних викидів парникових газів та збільшення обсягів видалення парникових газів поглиначами у процесі діяльності суб'єктів господарювання та стимулювання сталого розвитку Податковим кодексом України встановлюється фіскальний інструмент у вигляді екологічного податку. Ставка податку на викиди CO₂ становить 30 грн за 1 тону. Передбачається поступове збільшення цієї ставки, враховуючи також той факт, що ставка такого податку в ЄС є значно вищою.

³³ Про схвалення Національного плану з енергетики та клімату на період до 2030 року. Розпорядження КМУ від 25 червня 2024 р. № 587-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/587-2024-%D1%80#Text>

³⁴ Про схвалення Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року. Розпорядження КМУ від 20 жовтня 2021 р. № 1363-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1363-2021-%D1%80#Text>

Одним із ринкових механізмів державної кліматичної політики є **система торгівлі квотами на викиди парникових газів**. СТВ регулює обсяги викидів парникових газів шляхом встановлення сукупного обмеження на викиди парникових газів та застосування найбільш ефективних підходів з метою зменшення обсягів таких викидів.

Україна зобов'язалася впровадити СТВ в Україні на зразок тієї, яка діє в ЄС, для можливості наступного приєднання української СТВ до європейської. З цією метою необхідно імплементувати Директиву 2003/87/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 13 жовтня 2003 р. про встановлення системи торгівлі квотами на викиди парникових газів у межах Союзу та Рішення (ЄС) 2015/1814 щодо створення та функціонування резерву стабільності ринку для схеми торгівлі викидами парникових газів.

Одним із важливих законодавчих актів, які розроблено для імплементатії зазначених вище документів ЄС, є **Закон України «Про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів»**³⁵. Дія цього Закону поширюється на відносини, що виникають у сфері моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів з установок, розташованих на території України. Законом передбачено функціонування Єдиного реєстру з моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів, в якому реєструються установки, що здійснюють викиди ПГ у результаті провадження видів діяльності, які входять до переліку видів діяльності, в результаті провадження яких викиди парникових газів підлягають моніторингу, звітності та верифікації, затвердженого КМУ.

У зв'язку із прийняттям Закону України «Про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів» внесені зміни в Кодекс про адміністративні правопорушення, та передбачена відповідальність за порушення вимог законодавства у сфері моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів, порушення процедур верифікації звіту оператора про викиди парникових газів.

Відповідно до Розпорядження КМУ від 21.02.2025 р. № 146-р **Про затвердження плану заходів щодо створення національної системи торгівлі квотами на викиди парникових газів**³⁶ під час підготовчого етапу впровадження СТВ протягом 2025-2027 рр. передбачено:

- здійснення розподілу повноважень у частині державного управління та контролю у сфері впровадження національної системи торгівлі квотами на викиди парникових газів;
- визначення сфери застосування національної системи торгівлі квотами на викиди парникових газів щодо видів діяльності установок та парникових газів;
- визначення підходів до встановлення верхнього сукупного ліміту обсягу квот на викиди парникових газів для національної системи торгівлі квотами на викиди парникових газів та розподілу квот з урахуванням досвіду чотирьох фаз функціонування системи торгівлі квотами ЄС з урахуванням фактичних та перспективних можливих умов;

³⁵ Про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів. Закон України. Документ 377-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/377-20#Text>

³⁶ Про затвердження плану заходів щодо створення національної системи торгівлі квотами на викиди парникових газів. Розпорядження КМУ від 21.02.2025 р. № 146-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/146-2025-%D1%80#Text>

- встановлення правил і процедур цільового використання надходжень від продажу квот на викиди парникових газів з урахуванням досвіду системи торгівлі квотами ЄС щодо створення Інноваційного фонду та Фонду модернізації;
- внесення змін до законодавства у частині регулювання відносин, пов'язаних з одержанням документів дозвільного характеру, зокрема дозволів на викиди парникових газів з урахуванням практики країн ЄС;
- розроблення механізмів нагляду за учасниками та операторами організованих ринків щодо організації торгівлі квотами на викиди парникових газів;
- визначення шляхів гармонізації механізмів вуглецевого ціноутворення, а саме оподаткування двоокису вуглецю та функціонування національної системи торгівлі квотами на викиди парникових газів з урахуванням досвіду ЄС;
- визначення дієвих заходів нагляду (контролю) за виконанням зобов'язань та встановлення адміністративної відповідальності за недотримання законодавства з питань системи моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів та у сфері впровадження національної системи торгівлі квотами на викиди парникових газів.

Затверджений Урядом план реалізації СТВ передбачає три основні етапи:

- Підготовчий (2025–2027 роки) – розробка законодавчої бази та створення необхідних інструментів для роботи СТВ.
- Перший, «пілотний» (з 2028 року) – тестовий запуск системи торгівлі квотами на викиди парникових газів.
- Другий, операційний – розпочнеться не раніше ніж через три роки після скасування воєнного стану, що дозволить впровадити СТВ в умовах стабільного економічного відновлення.³⁷

Необхідність імплементації актів ЄС у сфері зміни клімату для набуття членства України в ЄС передбачає подальший розвиток законодавства України в кліматичній сфері. В Україні заплановано розробити та прийняти в найближчій перспективі (орієнтовно 2025–2028 рр.) такі нормативні документи:

- про затвердження 2-го НВВ;
- впровадження кліматичних цілей в секторальні кліматичні документи. (Зокрема, Національна економічна стратегія на період до 2030 року передбачає досягнення кліматичної нейтральності не пізніше 2060 року. Ця ціль повинна бути приведена у відповідність до цільових показників інших документів, зокрема Кліматичного закону, в якому досягнення кліматичної нейтральності заплановано досягти до 2050 року. Наприклад, у Національному плані з енергетики та клімату передбачено

³⁷ <https://mepr.gov.ua/uryad-zatverdyy-dorozhnyu-kartu-vprovadzhennya-natsionalnoyi-systemy-torgivli-kvota-my-na-vykydy-parnykovyh-gaziv-svitlana-grynchuk/>

досягнення кліматичної нейтральності в енергетичному секторі до 2050 року. Відповідно до Енергетичної стратегії України до 2050 року енергетичний сектор має бути максимально наближений до кліматичної нейтральності. Національна транспортна стратегія на період до 2030 року передбачає зменшення до 2030 року обсягу сукупних викидів парникових газів автомобільним, авіаційним, водним транспортом та залізницею до 33 відсотків рівня 1990 року, або до 90 відсотків рівня 2021 року (орієнтовно до 23 млн. тонн CO₂-еквівалента), але щодо досягнення рівня кліматичної нейтральності – конкретного показника транспортна стратегія не містить. Стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій на період до 2030 року також не містить конкретного показника досягнення кліматичної нейтральності. Показники досягнення кліматичної нейтральності повинні бути передбачені у секторальних документах, які підлягають розробленню, таких як Промислова стратегія України, Стратегія по біорізноманіттю тощо);

- внесення змін в Національний план з енергетики та клімату;
- підзаконні нормативно-правові акти у сфері реалізації кліматичного закону щодо інвентаризації викидів ПГ (в т. ч. у сектори ЗЗЗГЛ), впровадження вимог про підготовку плану з енергетики та клімату;
- законодавство щодо імплементації зобов'язань зі скорочення викидів ПГ для імплементації Регламенту ЄС про розподіл зобов'язань;
- законодавство щодо системи звітування про фінансову та технологічну підтримку для імплементації Регламенту ЄС про врядування Енергетичного союзу;
- Положення про Науково-експертну раду зі зміни клімату та збереження озонового шару;
- Розпорядження КМУ про міжвідомчу комісію зі зміни клімату та збереження озонового шару;
- Дорожня карта з імплементації Директиви ЄС про СТВ;
- зміни до законодавства про МЗВ для імплементації Директиви ЄС про СТВ;
- підзаконні нормативно-правові акти та внесення змін до законодавства України у сфері реалізації СТВ в авіаційному та морському секторах;
- зміни до законодавства про податок на викиди CO₂; та реформа вуглецевого оподаткування, яка передбачена в т. ч. Національною стратегією доходів до 2030 року.
- зміни до законодавства про озоноруйнівні речовини та фторовані парникові гази для імплементації відповідного Регламенту ЄС та забезпечення ефективних санкцій за порушення у цій сфері;
- законодавство щодо Національного соціального кліматичного фонду;
- законодавство у сфері сертифікації видалення вуглецю тощо.

Отже, на законодавчому рівні визначені принципи кліматичної політики, прийнято Кліматичний закон, який є основою для її реалізації, тому визначені пріоритети та напрямки мають бути дороговказом для подальшого розвитку кліматичного законодавства та створення нових інституцій у кліматичній сфері, зокрема під час реформування діючих органів державної влади.

2.3 СИСТЕМА ДОКУМЕНТІВ ПЛАНУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ КЛІМАТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ ТА МІСЦЕВОМУ РІВНЯХ

Закон України «Про основні засади державної кліматичної політики» вперше запровадив систему документів планування державної кліматичної політики, зокрема і на регіональному та місцевому рівнях. Частина документів присвячена виключно питанням пом'якшення та адаптації до зміни клімату, частина – передбачає включення кліматичного компонента в акти планування розвитку та відновлення регіонів та територіальних громад.

Беручи до уваги цільове призначення документів планування державної кліматичної політики на регіональному та місцевому рівнях, можна виокремити три категорії таких документів:

- програмні документи щодо зміни клімату – ключовим об'єктом їх правового регулювання є виключно питання пом'якшення та адаптації до зміни клімату;
- документи планування розвитку – об'єктом їх правового регулювання є комплексні питання розвитку регіонів, територіальних громад, окремих тематичних сфер. Кліматичний компонент інтегрується шляхом включення до них заходів із пом'якшення та адаптації до зміни клімату;
- документи планування відновлення – об'єктом їх правового регулювання є питання відновлення регіонів та громад. Дані документи розробляються з урахуванням принципів і цілей державної кліматичної політики.

Поступово регіони та територіальні громади напрацьовують документи планування державної кліматичної політики (розроблені стратегії адаптації до зміни клімату у трьох пілотних областях, територіальні громади ухвалюють місцеві плани зі сталого енергетичного розвитку та клімату тощо). Водночас повноцінний запуск усієї системи документів планування державної кліматичної політики потребуватиме посилення спроможності регіонів та територіальних громад у частині розроблення та прийняття відповідних документів. Ухвалені методологічні рекомендації є одним з інструментів, які сприяють впровадженню кліматичної політики на регіональному та місцевому рівнях.

Програмні документи щодо зміни клімату

Кліматичний закон передбачив прийняття двох видів документів на регіональному та місцевому рівні:

- регіональні та місцеві плани зменшення обсягів антропогенних викидів парникових газів та збільшення обсягів видалення парникових газів поглиначами (далі – регіональні та місцеві плани зменшення викидів парникових газів);
- регіональні та місцеві стратегії адаптації до зміни клімату.

Кліматичний закон України послуговується термінами «програмні документи», «програмні документи щодо зміни клімату», «секторальні програмні документи» тощо. Проте він не пропонує розуміння того, які документи належать до них. Аналіз положень Закону щодо рівнів державної кліматичної політики України, їхньої ієрархії дає можливість зробити висновок, що регіональні та місцеві плани зменшення викидів парникових газів, а також регіональні стратегії адаптації до зміни клімату,

за своєю метою є «програмними документами щодо зміни клімату». Завдяки ним впроваджується державна кліматична політика України, комплексно втілюють заходи з пом'якшення та адаптації до зміни клімату на відповідних рівнях, враховуючи регіональні та місцеві умови й особливості. Закону бракує статті у Розділі III, яка б визначила ієрархію «програмних документів щодо зміни клімату» та чітко відмежувала їх від документів планування державної політики в інших сферах. Такий підхід є важливим для практичного втілення принципу «інтеграції державної кліматичної політики в усі сектори економіки та в усі сфери державної політики, а також у документи планування», передбаченого ст. 3 Закону. Він також дозволить не лише відмежувати регіональні та місцеві «програмні документи щодо зміни клімату» від документів планування в інших сферах державної політики, а також зрозуміти особливості та відмінності їх змісту та порядку прийняття.

Закон встановлює різні підходи щодо визначення вимог, які повинні бути враховані у документах планування державної кліматичної політики на регіональному та місцевому рівні. Так, регіональні та місцеві плани зменшення викидів парникових газів, а також регіональні та місцеві стратегії адаптації до зміни клімату, повинні:

- 1)** враховувати вимоги програмних документів, які приймаються на національному рівні державної кліматичної політики, а саме:
 - Довгострокової стратегії низьковуглецевого розвитку України;
 - Національно визначеного внеску України до Паризької угоди;
 - Національного плану з енергетики та клімату;
 - Стратегії адаптації до зміни клімату;
- 2)** враховувати вимоги програмних документів, які приймаються на секторальному рівні державної кліматичної політики, а саме:
 - секторальні програмні документи щодо зменшення обсягів антропогенних викидів парникових газів та збільшення обсягів видалення парникових газів поглиначами;
 - секторальні програмні документи щодо адаптації до зміни клімату.

Якщо секторальні стратегії або плани не були затверджені, то регіональні та місцеві плани зменшення викидів парникових газів можуть розроблятися без їх врахування (абзац 2 ч. 2 ст. 14 Закону).

- 3)** бути актуальними – тому кожні п'ять років документи переглядаються та оновлюються з урахуванням результатів оцінки та моніторингу їх реалізації;
- 4)** враховувати результати прогнозування у сфері зміни клімату, яке здійснюється Науково-експертною радою з питань зміни клімату та збереження озонового шару (ч. 5 ст. 24 Закону).

Кліматичний закон визначає вимоги до змісту регіональних та місцевих планів зменшення викидів парникових газів, а також регіональних і місцевих стратегій адаптації до зміни клімату. Водночас, визначаючи їх зміст, потрібно комплексно враховувати положення Кліматичного закону України, включно з принципами державної кліматичної політики. Серед останніх є принцип наукової обґрунтованості рішень, прийняття яких

має ґрунтуватися на актуальних наукових дослідженнях, моделюванні та аналізі зміни клімату та даних щодо стану здоров'я населення.

Хоча у Кліматичному законі відсутня згадка щодо методологічної допомоги у розробленні відповідних документів, проте профільному міністерству варто було підготувати рекомендації, оскільки законом вперше на законодавчому рівні введений такий інструмент планування кліматичної політики як регіональні та місцеві плани зменшення викидів парникових газів.

Кліматичний закон України також встановлює особливі правила, які впливають на фактичне прийняття регіональних та місцевих програмних документів щодо зміни клімату. Одні з них стосуються часових рамок, протягом яких мають бути прийняті відповідні плани та стратегії, інші – допускають неприйняття таких актів.

Дія статті 14 Закону, яка передбачає прийняття регіональних і місцевих планів зменшення викидів парникових газів, а також регіональних і місцевих стратегій адаптації до зміни клімату, відкладена у часі. Вона набирає чинності через один рік з дня набрання чинності Законом, тобто 30 жовтня 2025 року. Самі ж плани і стратегії мають бути розроблені та затверджені протягом двох років з дня набрання чинності Законом, тобто до 30 жовтня 2026 року.³⁸

Не зважаючи на такі часові особливості Закону, процес прийняття окремих видів програмних документів щодо зміни клімату був запланований раніше. Мова йде про стратегії адаптації до зміни клімату. Так, Уряд України протягом 2022-2024 років запланував виконати захід із розроблення регіональних та місцевих стратегій адаптації до зміни клімату або включення питань адаптації до зміни клімату до регіональних стратегій розвитку, стратегій розвитку територіальних громад та планів заходів з їх реалізації, а також до програм економічного і соціального розвитку областей, районів, міст.³⁹ У подальшому виконання заходу фактично було переміщено на 2024-2026 роки.⁴⁰

В останні роки простежується поступ у напрацюванні регіональних і місцевих стратегій з адаптації до зміни клімату, зазвичай за підтримки міжнародних проєктів. У 2022 році за підтримки ЄС напрацьовано Методологію розробки стратегій адаптації до

³⁸ Пункти 1 та 2 Розділу VIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про основні засади державної кліматичної політики».

³⁹ Пункт 25 Операційного плану реалізації у 2022-2024 роках Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року. Затверджено Розпорядженням КМУ від 20 жовтня 2021 р. № 1363-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1363-2021-%D1%80#n235>

⁴⁰ Операційний план заходів з реалізації у 2024-2026 роках Стратегії формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року. Затверджено Розпорядженням КМУ від 30 травня 2024 р. № 483-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/483-2024-%D1%80#n178>

зміни клімату та планів реалізації в трьох пілотних областях,⁴¹ а у вересні 2024 року представлені⁴² проєкти стратегій адаптації до зміни клімату для Івано-Франківської⁴³, Львівської⁴⁴ та Миколаївської⁴⁵ областей. За підтримки ЄЕЗ та Словацької Республіки напрацьовано Стратегію адаптації до змін клімату та заходи щодо пом'якшення її негативних наслідків для Закарпатської області.⁴⁶ Нажаль, у відкритому доступі не вдалося знайти інформацію щодо офіційного прийняття цих документів у порядку, встановленому Законом.

На місцевому рівні також здійснені поодинокі напрацювання програмних документів з адаптації громад до зміни клімату. Вони проводилися як до, так і під час війни. Документи ухвалювалися у різних формах, зокрема, у формі стратегій екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату,⁴⁷ стратегій з адаптації,⁴⁸ планів дій з адаптації до наслідків зміни клімату.⁴⁹ Проте наразі занадто рано говорити, що процес ухвалення стратегій з адаптації до зміни клімату в Україні на місцевому рівні є масштабним.

Оцінити фактичне прийняття регіональних і місцевих стратегій адаптації до зміни клімату, а в подальшому і планів з питань пом'якшення зміни клімату, складно, адже облік цих документів не здійснюється. Цю проблему можна вирішити, наприклад, шляхом запуску реєстру таких документів, зокрема через інтеграцію в онлайн-платформу «ЕкоСистема».

Закон також передбачив механізм, який дозволяє взагалі не ухвалювати регіональні та місцеві плани зменшення викидів парникових газів, як і регіональні та місцеві стратегії адаптації до зміни клімату. Розроблення та прийняття останніх не є обов'язковим, якщо заходи із пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації до неї включені до регіональних стратегій розвитку, стратегій розвитку територіальних громад та планів заходів з їх реалізації, місцевих та регіональних програм охорони довкілля та інших документів планування місцевого рівня (абзац 2 ч. 3 ст. 14 Закону). З одного боку це дозволяє розглядати питання зміни клімату одночасно, наприклад, із проблемами розвитку регіонів та громад, заощадити невеликі ресурси та обмежений потенціал місцевих органів влади та місцевого самоврядування, зменшити навантаження на них щодо напрацювання програмних документів, узгодити чисельні акти планування,

⁴¹ Методологія розробки стратегій адаптації до зміни клімату та планів реалізації в трьох пілотних областях. Версія 2. 11.02.2022. https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2023/07/5_Metodologiya-rozrobky-strategij-adaptatsiyi-do-zminy-klimatu-dlya-troh-pilotnyh-oblastej.pdf

⁴² Перші в Україні стратегії адаптації до зміни клімату сьогодні презентували в Києві // Міндовкілля. Новини, 18.09.2024. <https://mepr.gov.ua/pershi-v-ukrayini-strategiyi-adaptatsiyi-do-zminy-klimatu-sogodni-prezentuvaly-v-kyievi/>

⁴³ Стратегія адаптації до зміни клімату для Івано-Франківської області. Проєкт. <https://www.if.gov.ua/dovkilliya/strategiya-adaptatsii-do-zminy-klimatu-dlia-ivano-frankivskoi-oblasti>

⁴⁴ Стратегія адаптації до зміни клімату для Львівської області. Проєкт. <https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2024/08/StrategyLviv.zip>

⁴⁵ Стратегія адаптації до зміни клімату для Миколаївської області. Проєкт. <https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2024/08/StrategyMykolaiv.zip>

⁴⁶ Стратегія адаптації до змін клімату та заходи щодо пом'якшення її негативних наслідків для Закарпатської області (2024). https://zakarpatooblarch.gov.ua/wp-content/uploads/2024/08/Strategiya_adaptatsiyi_do_zminy_klimatu_dlya_Zakarpatskoyi_oblasti.pdf; <https://zakarpatooblarch.gov.ua/climadam>

⁴⁷ Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату Роздільнянської міської територіальної громади до 2030 року. Затверджена Рішення міської ради від 16.12.2021 № 2234-VIII. <https://rozdilnianskiahromada.gov.ua/documents/160917-pro-zatverdzennia-strategiyi-ekologichnoyi-bezpeki-ta-adaptatsiyi-do-zminy-klimatu-rozdilnianskoyi-miskoyi-teritorialnoyi-gromady>; Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату Суворовської селищної територіальної громади до 2030 року. Катлабуг, 2025. <https://suvotg.gov.ua/strategiya-ekologichnoi-bezpeki-ta-adaptatsiyi-do-zminy-klimatu-suvorovskoi-selishchnoi-teritorialnoi-gromadi-do-2030-roku-17-19-25-05-02-2025/>

⁴⁸ Стратегія із адаптації до зміни клімату Калуської міської територіальної громади. План дій. Рішення міської ради 21.12.2023 № 2836. https://kalushcity.golos.net.ua/files/pdf_end/448.pdf

⁴⁹ План дій з адаптації до наслідків зміни клімату міста Запоріжжя. Затверджено Рішенням міської ради від 27.05.2020 № 38. <https://zp.gov.ua/uk/sessions/99/resolution/41273>

уникнути дублювання їхнього змісту. З іншого, такий механізм не усуває точкового підходу до вирішення кліматичних проблем, необхідності комплексного їх вирішення, а також ускладнює можливість стандартизації регіональних і місцевих планів і їх синхронізації з програмними документами, які приймаються на національному рівні.

Кліматичний закон України також не дає чіткої відповіді, яким чином запропонований механізм може бути запроваджений. Наприклад, чи можна вважати включення поодиноких і формальних кліматичних заходів у документи планування розвитку таким, що відповідає Закону, що дозволяє органам місцевої влади та місцевого самоврядування не ухвалювати регіональні та місцеві плани зменшення викидів парникових газів та стратегії адаптації до зміни клімату. Фактично така правова прогалина ставить під загрозу прийняття в Україні регіональних та місцевих планів з питань пом'якшення зміни клімату, а також регіональних та місцевих стратегій адаптації до зміни клімату.

Документи планування розвитку

Документи планування розвитку комплексно визначають заходи з розвитку регіонів чи громад, а також окремих тематичних питань (зокрема, охорони довкілля). Особливістю цих документів є те, що інтеграція кліматичних міркувань здійснюється шляхом включення заходів із пом'якшення та адаптації до зміни клімату до їх змісту. Останні мають бути невід'ємною складовою документів планування розвитку.

Закон наводить примірний перелік таких документів. Зокрема ними є:

- регіональні стратегії розвитку, стратегії розвитку територіальних громад та плани заходів з їх реалізації;
- регіональні та місцеві програми охорони довкілля;
- інші документи планування місцевого рівня.

Закон передбачив відкритий перелік лише до документів місцевого рівня, опустивши згадку про регіональний рівень. У цій частині Закон потребує уточнення, оскільки на регіональному рівні також приймають важливі документи планування державної політики, які потребують врахування конкретних заходів адаптації до зміни клімату. Наприклад:

- програми економічного та соціального розвитку, які приймаються як на регіональному (обласному) рівні, та і на місцевому. Хоча Закон прямо не передбачає регіональні чи місцеві програми економічного та соціального розвитку, проте і вони повинні включати кліматичні заходи. Зрештою виконання цієї вимоги уже було заплановано і до прийняття Закону, зокрема в Операційному плані реалізації у 2022-2024 роках Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року (п. 25);
- місцеві енергетичні плани,⁵⁰ ними є не лише муніципальні, а також регіональні енергетичні плани. Вони мають бути розроблені для кожної області та територіальної громади. Згідно із затвердженою Методикою⁵¹ місцеві енергетичні плани можуть визначати й інші цілі, зокрема щодо адаптації до зміни клімату, зниження викидів парникових газів (включно з CO₂).

⁵⁰ Про енергетичну ефективність. Закон України від 21 жовтня 2021 року № 1818-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1818-20#n144>

⁵¹ Методика розроблення місцевих енергетичних планів. Затверджено Наказом Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України від 21 грудня 2023 року № 1163.

Вимоги щодо змісту та порядку ухвалення документів планування розвитку встановлюються законами,⁵² стратегічними документами⁵³ та підзаконними нормативно-правовими актами,⁵⁴ які регламентують питання планування розвитку регіонів і громад, а також відповідні тематичні сфери (наприклад, охорона довкілля). Натомість Кліматичний закон України конкретизує вимоги до заходів із пом'якшення та адаптації до зміни клімату, які мають бути включені до документів планування розвитку. Так, заходи щодо пом'якшення та адаптації до зміни клімату мають розроблятися:

- з урахуванням результатів наукових досліджень;
- із залученням експертних організацій та громадськості;
- відповідно до методичних рекомендацій, затверджених центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони довкілля.

Міндовкілля розробило низку методичних рекомендацій, спрямованих на включення кліматичного компонента в інші документи державного планування. Наприклад щодо:

- врахування кліматичного компонента в документах державного планування та під час здійснення стратегічної екологічної оцінки;⁵⁵
- змісту розроблення регіональних програм з охорони довкілля.⁵⁶ Рекомендації також пропонують шляхи врахування питань зміни клімату у цих програмах.

Положення ж ст. 14 Закону щодо включення кліматичних заходів у стратегії розвитку областей та громад почне діяти з 30 жовтня 2025 року. Зараз триває процес оновлення регіональних стратегій розвитку, у багатьох областях схвалені нові редакції стратегій.⁵⁷ Варто відзначити, що оновлені регіональні стратегії розвитку уже включають окремі питання з пом'якшення та адаптації до зміни клімату (наприклад, Житомирська,⁵⁸ Сумська,⁵⁹ Харківська, Хмельницька⁶⁰ області). Проте говорити, що положення регіональних стратегій розвитку комплексно розглядають проблеми зміни клімату,

⁵² Про засади державної регіональної політики. Закон України від 5 лютого 2015 року № 156-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>

⁵³ Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки. Затверджено Постановою КМУ від 5 серпня 2020 р. № 695 (у редакції Постанови КМУ від 13 серпня 2024 р. № 940). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%B-F#Text>

⁵⁴ Методичні рекомендації щодо порядку розроблення, затвердження, реалізації, проведення моніторингу та оцінювання реалізації стратегій розвитку територіальних громад. Затверджено Наказом Міністерства розвитку громад та територій України від 21 грудня 2022 р. № 265. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0265914-22#n6>

⁵⁵ Методичні рекомендації щодо врахування кліматичного компонента в документах державного планування та під час здійснення стратегічної екологічної оцінки. Затверджено Наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України 31 жовтня 2024 року № 1382. <https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2025/02/Metodychni-rekomen-datsiyi-shhodo-vrahuvannya-klimatichnogo-komponenta-v-dokumentah-derzhavnogo-planuvannya-ta-pid-chas-zdijs-nennya-strategichnoyi-ekologichnoyi-otsinky-ta-otsinky-vplyvu-na-dovkilliya.pdf>

⁵⁶ Методичні рекомендації щодо змісту розроблення регіональних програм з охорони довкілля. Затверджено Наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 11 липня 2023 року № 486. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0486926-23#Text>

⁵⁷ Схвалено стратегії розвитку ще чотирьох областей України. // Міністерство розвитку громад та територій України. Новини, 03.04.2025. <https://mindev.gov.ua/news/skhvaleno-strategii-rozvytku-shche-chotyrok-oblastei-ukrainy>

⁵⁸ Стратегія розвитку Житомирської області на період до 2027 року. Рішення Житомирської обласної ради від 10 квітня 2025р. № 889. <https://oda.zht.gov.ua/wp-content/uploads/2025/04/Strategiya-rozvytku-Zhytomirskoyi-oblasti-na-peri-od-do-2027-roku.pdf>, <https://oda.zht.gov.ua/main/zvity-pro-strategichnu-ekologichnu-otsinku-proyektiv-programy-strate-giya-rozvytku-zhytomirskoyi-oblasti-na-period-do-2027-roku/>

⁵⁹ Стратегія регіонального розвитку Сумської області на 2021-2027 роки (нова редакція). Рішення Сумської обласної ради від 30 квітня 2025 року. https://drive.google.com/file/d/1R1pKJz-MXKPcNS8qM2q9T98VN-r_5WHd/view

⁶⁰ Стратегія регіонального розвитку Хмельницької області на 2021-2027 роки (оновлена редакція). Рішення Хмельницької обласної ради від 18 червня 2025 року № 13-26/2025. <https://www.adm-km.gov.ua/wp-content/uploads/2025/06/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F-%D1%80%D0%B5%D0%B3%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83.pdf>

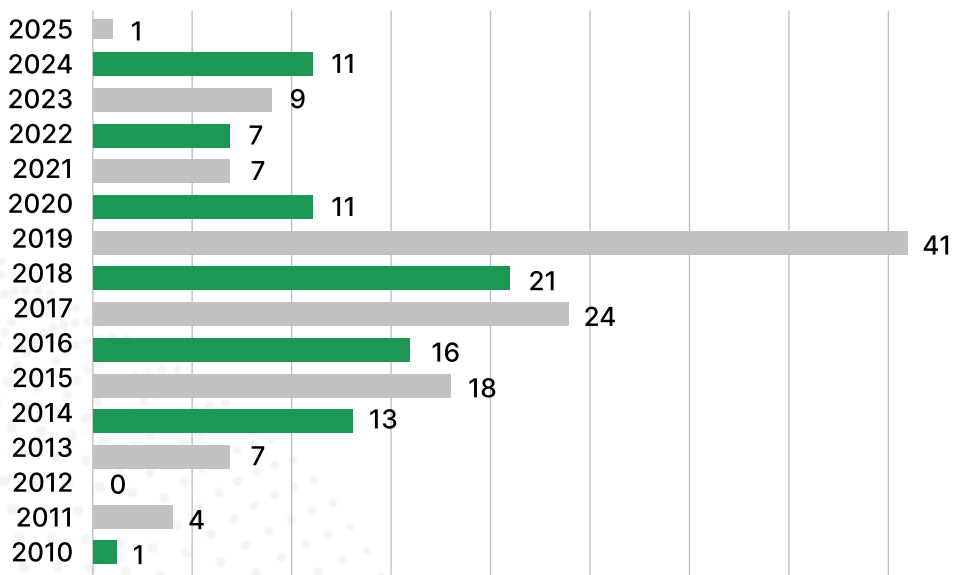
не доводиться. Повнота охоплення різниться, більше уваги приділяється питанням адаптації до зміни клімату, ніж заходам із пом'якшення. Схожа ситуація простежується і в стратегіях розвитку територіальних громад.

Особливе місце у стратегічному плануванні на місцевому рівні займають плани дій зі сталого енергетичного розвитку та клімату. На відміну від інших документів планування вони містять комплексний підхід щодо визначення заходів із пом'якшення та адаптації до зміни клімату. Міста добровільно беруть на себе такі зобов'язання відповідно до Угоди мерів щодо клімату та енергії⁶¹. Такі плани визначають комплекс стратегічних заходів вдосконалення всіх сфер і галузей міста з урахуванням можливих джерел і механізмів їх фінансування, а також впливу на зменшення викидів парникових газів, наслідків зміни клімату та адаптації. Спочатку такі плани стосувались енергетичного розвитку, проте останні плани уже включають розділи, присвячені:

- базовому кадастру викидів;
- оцінці вразливості до зміни клімату та визначення кліматичних ризиків;
- заходам із пом'якшення до наслідків зміни клімату;
- заходам з адаптації громади до наслідків зміни клімату.

Станом на червень 2025 року в Україні було прийнято понад 190 планів дій зі сталого енергетичного розвитку та клімату.⁶²

ПДСЕРК, прийняті громадами в Україні (кількість)

Джерело: <https://com-east.eu/uk/plans/>

⁶¹ Офіційний текст Угоди мерів щодо клімату та енергії. <https://com-east.eu/uk/library/oficijnyj-tekst-ugody-meriv-po-klimatu-ta-energiyi/>

⁶² Плани дій. <https://com-east.eu/uk/plans/>

Плани дій зі сталого енергетичного розвитку та клімату є добровільною ініціативою і не достатньо поширеною практикою. Натомість місцеві енергетичні плани мають бути розроблені для кожної територіальної громади та області. Законодавець передбачив можливість об'єднання ПДСЕРК із місцевими енергетичними планами. Якщо ПДСЕРК містять заходи з «досягнення цілей у сфері забезпечення енергетичної ефективності, розвитку енергетики та адаптації до кліматичних змін, включаючи зменшення викидів вуглекислого газу», то вони можуть бути об'єднані з місцевими енергетичними планами (ч. 3 ст. 6 Закону України «Про енергетичну ефективність»). Таким чином вони посилять кліматичний компонент енергетичних планів.

Документи планування відновлення

Кліматичний закон передбачив інтегрування кліматичного компоненту у документи планування відновлення регіонів та громад. Кліматичні міркування обов'язково включаються у ці документи, незалежно від того, чи на регіональному і місцевому рівні прийняті плани зменшення викидів парникових газів, стратегії адаптації до зміни клімату, будь-які інші документи державного планування.

Кліматичний закон України до документів планування відновлення, в які обов'язково включається кліматичний компонент, відносить:

- 1) програми комплексного відновлення Автономної Республіки Крим, області, території територіальної громади (її частин) для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, наслідків збройної агресії російської федерації проти України.

Таке формулювання закону суперечить чинному законодавству, зокрема Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності»,⁶³ яким у національне правове поле були введені програми комплексного відновлення. Неузгодженість стосується рівнів і мети комплексних програм відновлення. По-перше, останній передбачив прийняття комплексних програм відновлення лише щодо регіонів і територіальних громад, але не для АРК. По-друге, програми приймаються для відновлення територій, що (1) постраждали внаслідок збройної агресії проти України або (2) які є місцями концентрації соціально-економічних, інфраструктурних, екологічних чи інших кризових явищ.⁶⁴ Натомість Кліматичний закон України веде мову про відновлення територій для (1) ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, (2) наслідків збройної агресії російської федерації проти України;

- 2) інші документи планування місцевого рівня, що регулюють питання відновлення України для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, наслідків збройної агресії рф проти України.

Знову ж таки законодавець змінює мету документів планування, передбачивши відновлення задля ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій (останні є лише одним із видів випадків кризових ситуацій). Окрім того, Закон виключив регіональний рівень планування державної політики, як наслідок не врахував вимоги уже чинного

⁶³ Про регулювання містобудівної діяльності. Закон України від 17 лютого 2011 року № 3038-VI. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text>

⁶⁴ Порядок розроблення, проведення громадського обговорення, погодження програм комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини) та внесення змін до них. Затверджено Постановою КМУ від 14 жовтня 2022 р. № 1159. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1159-2022-%D0%BF#n10>

законодавства. Зокрема, Закон України «Про засади державної регіональної політики»⁶⁵ передбачає окремий вид документів планування відновлення регіонів та територій, що постраждали внаслідок збройної агресії проти України. Ними є плани відновлення та розвитку, які приймаються як для територіальних громад, так і регіонів.

Загальні вимоги до змісту та порядку ухвалення документів планування відновлення на регіональному та місцевому рівнях встановлюються спеціальним законодавством.⁶⁶ Кліматичний закон України доповнює вимоги в частині врахування кліматичного компоненту. Дані документи розробляються з урахуванням принципів і цілей державної кліматичної політики та повинні сприяти їх досягненню.

Згідно зі ст. 15 Закону документи планування відновлення повинні також:

- визначати конкретні заходи щодо пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації до неї, а також заходи щодо використання низьковуглецевих технологій;
- враховувати необхідні політики та заходи щодо пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації до неї, а також заходи із забезпечення стійкості до поточної та прогнозованої зміни клімату (стосується документів, що регулюють питання відновлення інфраструктури, житлового фонду, соціальних об'єктів тощо).

Кліматичний закон України не вимагає розроблення методичних рекомендацій щодо врахування кліматичної складової у документах планування відновлення. Але відповідні заходи були заплановані Урядом України. Так, на 2024 рік передбачено розроблення методичних рекомендацій щодо врахування кліматичної складової у програмах комплексного відновлення для подолання наслідків збройної агресії російської федерації проти України.⁶⁷ Проте рекомендації не схвалені.

На зміст та порядок прийняття відповідних документів планування державної кліматичної політики на регіональному та місцевому рівні впливає й інше законодавство України. Зокрема плани відновлення та розвитку регіонів, плани

⁶⁵ Про засади державної регіональної політики. Закон України від 5 лютого 2015 року № 156-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>

⁶⁶ Наприклад: Порядок розроблення, реалізації та моніторингу плану відновлення та розвитку регіонів і планів відновлення та розвитку територіальних громад. Затверджено Постановою КМУ від 18 липня 2023 р. № 731. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/731-2023-%D0%BF#n36>; Порядок розроблення, проведення громадського обговорення, погодження програм комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини) та внесення змін до них. Затверджено Постановою КМУ від 14 жовтня 2022 р. № 1159. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1159-2022-%D0%BF#n10>

⁶⁷ Операційний план заходів з реалізації у 2024-2026 роках Стратегії формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року, затверджений Розпорядженням КМУ від 30 травня 2024 р. № 483-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/483-2024-%D1%80#n178>

відновлення та розвитку територіальних громад,⁶⁸ а також програми комплексного відновлення областей та програми комплексного відновлення територій територіальних громад (їх частини), виведені зі сфери проведення стратегічної екологічної оцінки.⁶⁹

Зараз в Україні триває робота над розробленням й ухваленням програм комплексного відновлення областей і територіальних громад. Поступ є різним. Частина областей уже ухвалила відповідні програми (наприклад, Житомирська, Київська, Чернігівська області),⁷⁰ частина знаходиться у процесі розроблення цих документів. На місцевому рівні ухвалені поодинокі програми комплексного відновлення.⁷¹ Аналіз комплексних програм відновлення областей, планів заходів з їх виконання вказує на те, що вимоги Кліматичного закону України про включення кліматичного компоненту не враховуються розробниками. Програми не містять конкретних заходів із пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації до неї, заходів із використання низьковуглецевих технологій. Якщо і містять, то такі заходи є поодинокими.

⁶⁸ Пункт 3 ч. 2 ст. 2 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» від 20 березня 2018 року № 2354-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19#Text>

⁶⁹ Ч. 8 ст. 15-1 та ч. 8 ст. 15-2 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» від 17 лютого 2011 року № 3038-VI. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text>

⁷⁰ Реєстр програм комплексного відновлення областей. https://e-construction.gov.ua/recovery_region

⁷¹ Реєстр програм комплексного відновлення громад. https://e-construction.gov.ua/recovery_com

РОЗДІЛ 3. Інституційна структура архітектури кліматичного врядування

3.1 НАЦІОНАЛЬНИЙ РІВЕНЬ

Конституція та закони України визначають систему державних органів на національному рівні, їх компетенцію та повноваження щодо формування та реалізації державної політики загалом, а також у конкретних сферах.

У розділі 2 Закону України «Про основні засади державної кліматичної політики» визначена інституційна основа для впровадження кліматичної політики в Україні на центральному та місцевому рівнях, та передбачено механізми взаємодії і співпраці між різними органами державної влади, які реалізують відповідну політику.

Відповідно до ч. 1 ст. 5 Кліматичного закону визначення засад державної кліматичної політики, державне регулювання та управління у сфері державної кліматичної політики у межах своїх повноважень на національному рівні здійснюють:

- Верховна Рада України,
- Кабінет Міністрів України,
- центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища,
- центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику економічного, соціального розвитку і торгівлі,
- центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику в електроенергетичному, ядерно-промисловому, вугільно-промисловому, торфодобувному, нафтогазовому та нафтогазопереробному комплексах,
- центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері гідрометеорологічної діяльності,
- інші центральні органи виконавчої влади.

Кліматичний закон окреслює повноваження цих органів, при цьому не встановлює вичерпний перелік цих повноважень.

1. Верховна Рада України відповідно до Кліматичного закону:

- 1) визначає основні засади державної кліматичної політики;
- 2) здійснює парламентський контроль за формуванням та реалізацією державної кліматичної політики у межах, визначених Конституцією України та законами України;

- 3) розглядає щорічну інформацію Кабінету Міністрів України про хід та результати реалізації політик та заходів щодо пом'якшення зміни клімату та адаптації до неї;
- 4) здійснює інші повноваження, визначені Конституцією України.

Отже ВРУ створює правові рамки для реалізації кліматичної політики і визначає її основні засади, в т. ч. шляхом ратифікації міжнародних договорів України, та здійснює парламентський контроль за її реалізацією, реалізуючи повноваження із заслуховування звітів органів виконавчої влади, контролю за використанням бюджетних коштів, організації парламентських слухань, можливості створення тимчасових слідчих комісій тощо. Важливою є також комунікаційна та інформаційна роль ВРУ, яка сприяє підвищенню рівня обізнаності суспільства, налагодженню діалогу з громадськістю та ін.

2. Кабінет Міністрів України відповідно до Кліматичного закону:

- 1) забезпечує пріоритезацію та проведення кроссекторальної державної кліматичної політики, спрямовує і координує роботу міністерств, інших органів виконавчої влади у зазначеній сфері;
- 2) забезпечує розроблення і здійснення заходів щодо створення інфраструктури, матеріально-технічної бази та інших умов, необхідних для формування та реалізації державної кліматичної політики;
- 3) видає у межах своїх повноважень нормативно-правові акти з питань державної кліматичної політики, у тому числі схвалює Національний план з енергетики та клімату, національно визначений внесок України до Паризької угоди, затверджує Довгострокову стратегію низьковуглецевого розвитку України, Стратегію адаптації до зміни клімату, секторальні програмні документи щодо зменшення обсягів антропогенних викидів парникових газів та збільшення обсягів видалення парникових газів поглиначами, секторальні програмні документи щодо адаптації до зміни клімату та інші документи, передбачені Кліматичним законом;
- 4) проводить оцінку проєктів нормативно-правових актів на відповідність цілям державної кліматичної політики, визначеним Довгостроковою стратегією низьковуглецевого розвитку України;
- 5) визначає центральний орган виконавчої влади, що розробляє Довгострокову стратегію низьковуглецевого розвитку України;
- 6) визначає центральні органи виконавчої влади, що розробляють секторальні програмні документи щодо зменшення обсягів антропогенних викидів парникових газів та збільшення обсягів видалення парникових газів поглиначами;
- 7) щороку не пізніше 1 червня поточного року подає до Верховної Ради України інформацію за минулий календарний рік про хід та результати реалізації політик та заходів щодо пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації до неї, про хід реалізації та результати виконання Довгострокової стратегії низьковуглецевого розвитку України, Національного плану з енергетики та клімату, Стратегії адаптації до зміни клімату;
- 8) здійснює інші повноваження, визначені законом.

Таким чином роль КМУ можна розділити на кілька напрямків: координація формування та реалізації кліматичної політики, забезпечення виконання законів та міжнародних зобов'язань, в т. ч. за рахунок наглядових та контролюючих повноважень за діяльністю центральних органів виконавчої влади, розробка та впровадження інструментів кліматичної політики, інституційна розбудова.

3. Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища та економічного, соціального розвитку і торгівлі (Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України – далі Мінекономіки)

У Кліматичному законі розділено повноваження центрального органу виконавчої влади у сфері охорони довкілля та центрального органу виконавчої влади у сфері економічної політики, проте, у зв'язку з ліквідацією Міндовкілля, його функції покладено на Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства (Мінекономіки). Тепер Мінекономіки є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, екологічної та в межах повноважень, передбачених законом, біологічної і генетичної безпеки. Основними завданнями Мінекономіки є, серед іншого, забезпечення формування та реалізація державної політики у сфері охорони атмосферного повітря, моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів з установок, розташованих на території України, а також регулювання озоноруйнівних речовин та фторованих парникових газів, охорони озонового шару та запобігання підвищенню рівня глобального потепління, зміни клімату і виконання вимог Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, Кіотського протоколу до неї та Паризької угоди.

Отже, відповідно до Кліматичного закону, Мінекономіки забезпечує виконання таких функцій:

- 1)** забезпечує формування та реалізує державну кліматичну політику;
- 2)** здійснює взаємодію з іншими центральними органами виконавчої влади з питань політик та заходів щодо пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації до неї;
- 3)** здійснює нормативно-правове регулювання державної кліматичної політики;
- 4)** здійснює інформаційне забезпечення з питань зміни клімату;
- 5)** розробляє Національний план з енергетики та клімату;
- 6)** вносить на розгляд Кабінету Міністрів України пропозиції щодо визначення пріоритетних напрямів діяльності, спрямування видатків державного бюджету на реалізацію політик та заходів щодо пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації до неї;
- 7)** розробляє секторальні плани зменшення обсягів антропогенних викидів парникових газів та збільшення обсягів видалення парникових газів поглиначами, секторальні програмні документи щодо адаптації до зміни клімату та плани дій до них відповідно до своїх повноважень.

Отже, Мінекономіки зазнало суттєвих змін і перебуває в стадії реформування, оскільки до його функціональних повноважень увійшли повноваження Міністерства аграрної політики та Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів. Попри труднощі, пов'язані із реформуванням та формуванням нової команди, яка відповідатиме за

кліматичну політику, це об'єднання має бути спрямоване на посилення координації між економічним розвитком, аграрним сектором та екологічною політикою. Відомо, що станом на сьогодні в структурі Мінекономіки серед підрозділів, які будуть залучені до формування та реалізації кліматичної політики, створено Управління з питань зміни клімату із Відділом формування кліматичної політики, Відділом вуглецевого ціноутворення, Сектором з питань збереження озонового шару. При цьому в Міністерстві створено інші структурні підрозділи, які будуть відповідальні за реалізації політики у сфері зміни клімату, наприклад Управління зовнішньої координації та розвитку у сфері захисту довкілля, в якому створено Відділ координації виконання зобов'язань з питань екологічної політики за міжнародними договорами та Відділ аналізу, обміну та впровадження світового досвіду у сфері захисту навколишнього природного середовища.⁷² Також діє Департамент з питань економічного співробітництва з ЄС та країнами світу⁷³ та Сектор координації впровадження національного плану з енергетики та клімату.⁷⁴ Важливо, щоб питання, які стосуються реалізації кліматичної політики, були в межах компетенції одного структурного підрозділу Міністерства. Доцільно, наприклад, питання адаптації до зміни клімату віднести до компетенції окремого відділу Управління/Департаменту з питань зміни клімату.

4. Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику в електроенергетичному, ядерно-промисловому, вугільно-промисловому, торфодобувному, нафтогазовому та нафтогазопереробному комплексах (Міненерго):

- 1)** залучається до розроблення Національного плану з енергетики та клімату;
- 2)** розробляє секторальні плани зменшення обсягів антропогенних викидів парникових газів та збільшення обсягів видалення парникових газів поглиначами, секторальні програмні документи щодо адаптації до зміни клімату та плани дій до них відповідно до своїх повноважень;
- 3)** здійснює інші повноваження, визначені законом.

Враховуючи, що енергетика є сектором, відповідальним за найбільшу кількість викидів ПГ, Міненерго має бути локомотивом для впровадження політики з декарбонізації в Україні, яке відповідальне за трансформацію енергетичного сектору, що є основою для досягнення кліматичних цілей в державі. Важлива роль Міненерго пов'язана із міжнародною співпрацею та гармонізацією законодавства України із вимогами ЄС.

5. Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері гідрометеорологічної діяльності:

- 1)** здійснює кліматичне інформаційне обслуговування та підготовку прогнозів зміни клімату;
- 2)** публікує на своєму офіційному веб-сайті та оновлює інформацію про прогнози зміни клімату;

⁷² <https://mail.google.com/mail/u/0/?tab=rm&ogbl#label/PA%D0%A6/WhctKLbmhxjntnKzfkMMbITvxHkqgCSSNHXMFVh-vnTskvkrmJhKFXjxDQvBhSILkxBxnLQ?projector=1&messagePartId=0.1.1>

⁷³ <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=6c2c3d93-3a49-466d-af6e-cf94f74d76fa&title=DepartamentTor-govelo-ekonomichnogoSpivrobitnitstva>

⁷⁴ <https://me.gov.ua/Documents/Detail/95600980-0dcb-4498-b2f5-4d021f8f43e2?lang=uk-UA&title=SektorKoordinatsiiVprovadzhenniaNatsionalnogoPlanuZEnergetikiTaKlimatu>

- 3) ініціює розроблення державних цільових науково-технічних програм у сфері зміни клімату;
- 4) здійснює інші повноваження, визначені законом.

Таким чином Укргідрометцентр, який належить до сфери управління Державної служби України із надзвичайних ситуацій, хоча і не формує кліматичну політику, але надає фактичну та наукову основу для її формування.

6. Інші центральні органи виконавчої влади:

- 1) здійснюють підготовку пропозицій щодо реалізації державної кліматичної політики у відповідній галузі, створюють організаційно-економічні механізми для забезпечення її реалізації;
- 2) відповідно до своїх повноважень беруть участь у розробленні національних планів дій, реалізації політик та заходів щодо пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації до неї, здійсненні науково-обґрунтованої оцінки та моніторингу їх реалізації та підготовці для внесення на розгляд Кабінету Міністрів України інформації про стан виконання зазначених планів та реалізації політик та заходів;
- 3) розробляють секторальні плани зменшення обсягів антропогенних викидів парникових газів та збільшення обсягів видалення парникових газів поглиначами, секторальні програмні документи щодо адаптації до зміни клімату та плани дій до них;
- 4) здійснюють інші повноваження, визначені законом.

Як бачимо, перелік органів і повноважень в законі не є вичерпним, оскільки у кліматичній сфері можуть з'являтися виклики, які стосуються діяльності органу державної влади, який, на перший погляд, не наділений повноваженнями у відповідній сфері, але при впровадженні певних заходів, планів та програмних документів повинен бути залучений до відповідної діяльності із врахуванням сфери його компетентностей. Отож, до досягнення кліматичних цілей і реалізації політики у відповідній сфері залучені також такі органи та структури (міністерства/служби/комісії/агентства/інспекції/установи) на національному рівні:

- **Міністерство розвитку громад та територій**,⁷⁵ яке відповідає за розвиток транспорту (в т. ч. «зеленого»), енергоефективність будівель, стале міське планування;
- **Міністерство внутрішніх справ (МВС)**,⁷⁶ в підпорядкуванні якого знаходиться **Державна служба з надзвичайних ситуацій (ДСНС)**,⁷⁷ що відповідає за прогнозування у сфері кліматичних змін;
- **Міністерство фінансів**,⁷⁸
- **Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості**,⁷⁹
- **Міністерство освіти і науки**,⁸⁰
- **Міністерство соціальної політики**, яке буде залучене до формування політики у сфері функціонування Соціального кліматичного фонду;

⁷⁵ <https://mindev.gov.ua/diialnist/napriamy>

⁷⁶ <https://mvs.gov.ua/>

⁷⁷ <https://dsns.gov.ua/>

⁷⁸ <https://mof.gov.ua/uk/>

⁷⁹ <https://mspu.gov.ua/>

⁸⁰ <https://mon.gov.ua/>

- **Державне агентство лісових ресурсів;**⁸¹
- **Державне агентство водних ресурсів;**⁸²
- **Державне агентство енергоефективності та енергозбереження;**⁸³
- **Державна служба статистики;**
- **Державна служба з питань геодезії, картографії та кадастру;**
- **Національна комісія що здійснює державне регулювання у сфері енергетики та комунальних послуг (НКРЕКП);**⁸⁵
- **Національна комісія з цінних паперів і фондового ринку**⁸⁶, яка повинні бути долучена до СТБ в контексті аукціонів;
- **Національний центр з обліку викидів парникових газів**, який є бюджетною установою у складі Мінекономіки (раніше Міндовкілля), в якому створено Управління інвентаризації викидів та Управління моніторингу, звітності та верифікації викидів ПГ;⁸⁷
- **Державна екологічна інспекція**, яка є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується КМУ через Міністра економіки, довілля та сільського господарства,⁸⁸ яка реалізує певні контролюючі повноваження у сфері моніторингу, звітності та верифікації викидів ПГ;
- **Національне агентство з акредитації України**,⁸⁹ в якому створено технічний комітет з акредитації «Верифікація тверджень щодо ПГ»;⁹⁰
- **Агентство відновлення;**⁹¹
- **Національна академія наук України**, яка буде відігравати певну роль в науковому забезпеченні кліматичної політики;
- **Фонд енергоефективності;**⁹²
- **Фонд розвитку підприємництва;**⁹³
- **Акціонерне товариство Фонд декарбонізації України**, який надає пільгові кредити на фінансування проєктів у сфері енергоефективності за рахунок коштів державного фонду декарбонізації та енергоефективної трансформації.⁹⁴ Акції фонду належать державі в особі Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження. Уряд затверджує порядок використання коштів державного фонду декарбонізації та енергоефективної трансформації⁹⁵, одним із джерел наповнення якого є податки на викиди ПГ.⁹⁶

⁸¹ <https://forest.gov.ua/>

⁸² <https://www.davr.gov.ua/diynalist>

⁸³ <https://saee.gov.ua/>

⁸⁴ <https://stat.gov.ua/uk>

⁸⁵ <https://www.nerc.gov.ua/>

⁸⁶ <https://www.nssmc.gov.ua/>

⁸⁷ <https://nci.org.ua/>

⁸⁸ <https://www.dei.gov.ua/post/3269>

⁸⁹ https://naau.org.ua/userfiles/files/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%2022_08.pdf

⁹⁰ <https://naau.org.ua/14-tehnicni-komiteti-z-akreditatsii>

⁹¹ <https://restoration.gov.ua/>

⁹² <https://eefund.org.ua/>

⁹³ <https://bdf.gov.ua/programs/prohrama-doday-enerhiyi-tvoyemu-biznesu/>

⁹⁴ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761-2024-%D0%BF#Text> https://fdu.com.ua/?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMATAAYn-JpZBExZVFKWHNmS0xiempPMjRTSAEeG9i_wtYE3p9esTzKZq4iiM20xf8AigfSPiQiZqsR1B-0AenEH9Fx9O63U8_aem_u1D-6319zymCaKotFltsIBQ

⁹⁵ Про затвердження Порядку використання коштів державного фонду декарбонізації та енергоефективної трансформації. Постанова КМУ від 21 червня 2024 р. № 761. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761-2024-%D0%BF#Text>

⁹⁶ <https://saee.gov.ua/news/uriadom-zatverdzeno-poriadok-vikoristannia-kostiv-derzavnogo-fondu-dekarbonizaciyi-ta-energoefektivnoyi-transformaciyi>

Крім того, у 2026 році в Україні заплановано створення окремого органу, який відповідатиме за впровадження системи торгівлі квотами на викиди ПГ (СТВ), в т.ч. у морському та авіаційному секторах, враховуючи існуючі плани із запровадження СТВ та її майбутнє приєднання до СТВ ЄС.

Кліматичний закон не визначає окремо повноважень **Президента України** у сфері реалізації кліматичної політики, але варто зауважити, що Президент України здійснює вплив на формування та реалізацію державної політики у сфері зміни клімату у рамках конституційного повноваження щодо забезпечення національної безпеки держави. Не можна оминати увагою в цьому аспекті діяльність Ради національної безпеки і оборони України (РНБОУ), практика ухвалення рішень якої свідчить про широке трактування нею питань, що охоплюються національною безпекою та обороною, як результат – її вплив відбувається на різні сфери державної політики, зокрема і щодо зміни клімату. У 2020 році Президент України затвердив Стратегію національної безпеки України, в якій зазначено, що вона є основою для розроблення, серед іншого, і Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату.⁹⁷ У 2021 році РНБО України ухвалила рішення, присвячене викликам і загрозам національній безпеці України в екологічній сфері та визначила першочергові заходи, які повинен вжити уряд України, зокрема і у сфері зміни клімату.⁹⁸ Заходи у сфері зміни клімату були визначені РНБО України і в деяких рішеннях, які стосувалися реформування державної політики, наприклад, щодо нейтралізації загроз в енергетичній сфері.⁹⁹ Крім того Офіс Президента залучений до досягнення цілей сталого розвитку (в контексті кліматичних дій та зеленого фінансування).

Доцільно окремо зазначити про залучення **банківського сектору** для впровадження зелених критеріїв для фінансування проєктів з відбудови (та окремо для інвестиційних проєктів), які будуть спрямовуватись на декарбонізацію. Це також пов'язано з проєктом Закону про засади зеленого відновлення України, реформою управління публічними інвестиціями, діяльністю Агентства з відновлення тощо, в контексті запровадження критеріїв для фінансування проєктів.

Кліматичний закон передбачає можливість створення **консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів з питань зміни клімату** та створення **Науково-експертної ради з питань зміни клімату та збереження озонового шару** як незалежного дорадчого науково-експертного органу. Зокрема:

- відповідно до ст. 6 Кліматичного закону для досягнення цілей державної кліматичної політики, дотримання принципів належного врядування у здійсненні державної

⁹⁷ Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України». Указ Президента України від 14 вересня 2020 року, № 392/2020. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#n5>

⁹⁸ Про виклики і загрози національній безпеці України в екологічній сфері та першочергові заходи щодо їх нейтралізації. Рішення РНБО від 23 березня 2021 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0018525-21#Text>

⁹⁹ Про заходи з нейтралізації загроз в енергетичній сфері. Рішення РНБО від 30 липня 2021 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0056525-21#Text>

кліматичної політики центральні органи виконавчої влади можуть створювати консультативні, дорадчі чи інші допоміжні органи з питань зміни клімату;

- для ефективної координації діяльності органів виконавчої влади щодо реалізації державної кліматичної політики, виконання міжнародних зобов'язань України щодо зміни клімату та збереження озонового шару Кабінет Міністрів України утворює консультативний, дорадчий чи інший допоміжний орган з питань зміни клімату (ч. 2 ст. 6 Кліматичного закону);
- з метою наукового забезпечення формування державної кліматичної політики, досягнення її цілей, розгляду проєктів документів планування державної кліматичної політики, моніторингу реалізації державних політик та заходів, загальної наукової координації та прогнозування у сфері зміни клімату утворюється Науково-експертна рада з питань зміни клімату та збереження озонового шару як незалежний дорадчий науково-експертний орган (ч. 4 ст. 7 Кліматичного закону).

Перед Україною стоїть завдання визначення правового статусу Науково-експертної ради з питань зміни клімату та збереження озонового шару, її функцій та завдань, порядку формування, а головне – створення Ради та запуску її діяльності, посиливши таким чином науковий та експертний внесок у формування та реалізацію державної кліматичної політики. Питання ролі, формування, повноважень цього органу повинні бути окремо врегульовані, враховуючи вимоги та досвід європейських інституцій.¹⁰⁰

У рамках проєкту міжнародної технічної допомоги «Потенціал для кліматичних дій», що фінансується Федеральним Урядом Німеччини та Європейським союзом, в Україні у жовтні 2023 року було відкрито Український кліматичний офіс (УКО)¹⁰¹, який має на меті стати незалежною інституцією та консультативно-дорадчим органом відповідно до передового європейського досвіду, та відігравати важливу роль у підтримці крос-секторальної координації кліматичної політики задля вирішення міжсекторальних проблем, пов'язаних зі зміною клімату.¹⁰² УКО, як проєкт міжнародно-технічної допомоги, вже надає та може продовжувати надавати технічну та експертну підтримку органам державної влади у сфері формування та реалізації кліматичної політики в Україні, оскільки вже функціонує як платформа для кліматичного врядування та має відповідний досвід в аналізі, консультуванні з питань кліматичної політики, підтримки координації стейкхолдерів та підвищенні їх обізнаності.

УКО, після повного інституційного оформлення як української інституції, міг би також виконувати функції секретаріату Науково-експертної ради, створеної відповідно до Кліматичного закону. Це забезпечило б, щоб наукові рекомендації Ради спиралися на спеціалізований орган із відповідною технічною експертизою та операційною спроможністю та створило б потужну синергію між міжсекторальною координацією, науковим вкладом і циклом реалізації політики, що є критично важливим для просування шляху України до кліматичної нейтральності та наближення до ЄС. Щоб розпочати цей процес, можна розглянути перехідну модель, за якою УКО, що наразі є проєктом міжнародної технічної допомоги, виконуватиме функції секретаріату на основі делегованої угоди або державно-приватного партнерства. Це дозволить УКО напрацювати відповідні процедури, кадровий потенціал та довіру, поки розробляється формальна правова база для його майбутнього незалежного статусу.

¹⁰⁰ З огляду на зазначене зростає роль спеціальних експертних досліджень щодо створення та функціонування наукових кліматичних рад (зокрема, таке проведене у 2025 році на замовлення УКО), використання інструментів, які надають допомогу зацікавленим особам (наприклад, International Climate Councils Network toolkit <https://www.climate-councils.org/toolkit/>).

¹⁰¹ GIZ Ukraine - ЄС та уряд Німеччини підтримують Міністерство... | Facebook

¹⁰² <https://ukrainian-climate-office.org/about/>

Крім цього, в Україні є певний досвід функціонування консультативно-дорадчих органів при органах державної влади. Наприклад, в Україні у листопаді 2024 року було створено **Офіс зеленого переходу**¹⁰³, який є незалежним постійно-діючим консультативно-дорадчим органом при Мінекономіки, який допомагає впроваджувати реформи у сфері зеленого переходу, енергетичної та кліматичної політики та здійснює свою діяльність за фінансової підтримки Агенції Великої Британії з міжнародного розвитку.¹⁰⁴ Організаційне та інформаційне забезпечення діяльності Офісу здійснює Мінекономіки.¹⁰⁵ При Міністерстві енергетики, наприклад діє консультативно-дорадчий орган – **Офіс підтримки відновлення та реформ Міністерства енергетики**, який сприяє команді Міністерства у досягненні цілей з кліматичної нейтральності енергетичного сектору України відповідно до цілей ЄС до 2050 року.¹⁰⁶

Наразі немає єдиного механізму координації діяльності органів виконавчої влади у сфері реалізації кліматичної політики. Загальну координацію міністерств, інших ЦОВВ, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій здійснює КМУ. На практиці для координації діяльності органів виконавчої влади у конкретних сферах створюються дорадчі органи. У кліматичній сфері можна виокремити створені тимчасові консультативно-дорадчі органи КМУ:

- **Міжвідомчу робочу групу з питань координації подолання наслідків зміни клімату в рамках ініціативи Європейської Комісії «Європейський зелений курс»**¹⁰⁷ при КМУ;
- **Міжвідомчу комісію з питань зміни клімату та збереження озонового шару**,¹⁰⁸ яка є тимчасовим консультативно-дорадчим органом, який утворюється з метою забезпечення узгодження дій органів виконавчої влади щодо реалізації державної політики у сфері зміни клімату та збереження озонового шару.

Крім того в Україні створено Міжвідомчу робочу групу з питань підготовки пропозицій та рекомендацій з розроблення Національного плану з енергетики і клімату¹⁰⁹ та Міжвідомчу робочу групу з питань моніторингу виконання Національного плану з енергетики та клімату на період до 2030 року.¹¹⁰

Співпраця та координація діяльності консультативно-дорадчих органів у сфері реалізації кліматичної політики, які уже створені та будуть створені у майбутньому, потребують врегулювання та залежать від їх статусу, організаційно-правової форми, пріоритетів та напрямків експертної діяльності. Механізми співпраці можуть бути врегульовані в угодах/меморандумах про співпрацю для досягнення максимального результату від науково-експертного потенціалу різних структур.

¹⁰³ В Україні розпочав роботу Офіс зеленого переходу | Кабінет Міністрів України

¹⁰⁴ <https://gto.dixigroup.org/>

¹⁰⁵ Положення про Офіс зеленого переходу при Міністерстві економіки України. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v4210930-24#Text>

¹⁰⁶ <https://www.mev.gov.ua/storinka/ofis-pidtrymky-vidnovlennya-ta-reform-ministerstva-enerhetyky-ukrayiny>

¹⁰⁷ Про утворення міжвідомчої робочої групи з питань координації подолання наслідків зміни клімату в рамках ініціативи Європейської Комісії «Європейський зелений курс». Постанова КМУ від 24 січня 2020 р. № 33. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/33-2020-%D0%BF#Text>

¹⁰⁸ Про утворення Міжвідомчої комісії з питань зміни клімату та збереження озонового шару. Постанова КМУ від 23 вересня 2020 р. № 879. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/879-2020-%D0%BF#Text>

¹⁰⁹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/924-2023-%D0%BF#Text>

¹¹⁰ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/583-2025-%D0%BF#Text>

Враховуючи процеси реформування Мінекономіки, сфера компетентності якого поширюється також на екологічну та аграрну політику, можна припустити, що кліматична політика в цих напрямках буде скоординована в межах одного органу. При цьому, це не виключає викликів, пов'язаних із необхідністю узгодження, наприклад, кліматичної та енергетичної політики, політики у сфері містобудування тощо. Крім того інституційна реформа не змінює суті повноважень органів у сфері кліматичної політики, тому вони переходять до новоствореного органу.

3.2 РЕГІОНАЛЬНИЙ ТА МІСЦЕВИЙ РІВЕНЬ

Кліматичний закон України окреслив повноваження органів місцевої влади та місцевого самоврядування щодо формування, виконання та моніторингу регіональних та місцевих документів планування у сфері кліматичної політики, забезпечення виконання державної кліматичної політики, впровадження заходів стимулювання, просвітництва та фінансової підтримки кліматичних заходів.

Державне регулювання та управління у сфері державної кліматичної політики у межах своїх повноважень здійснюють:

- Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації;
- Верховна Рада Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування.

Основна увага в Законі зосереджена на повноваженнях органів місцевої влади та місцевого самоврядування з розроблення та прийняття програмних документів щодо зміни клімату на регіональному та місцевому рівні, забезпечення включення кліматичних заходів в інші документи планування державної політики. Їх повноваження в основному схожі, але частина має особливості.

Кліматичний закон України окреслює повноваження щодо прийняття планів зменшення викидів парникових газів та збільшення обсягів видалення парникових газів поглиначами, а також стратегій адаптації до зміни клімату. Зокрема зазначені документи на:

регіональному рівні

- затверджуються відповідною радою (пункт 1 ч. 9 ст. 5 Закону). Аналіз положень Кліматичного закону України стосовно прийняття планів та стратегій вказує на те, що ними є лише Верховна Рада АРК та обласні ради. Районні ради не передбачені Законом, але така ситуація враховує адміністративно-територіальну реформу (децентралізацію) в Україні, згідно з якою такі ради, хоч і формально залишилися, проте фактично позбавлені необхідних ресурсів і повноважень зокрема і в кліматичній сфері;

- розробляються Радою міністрів АРК, місцевими державними адміністраціями та подаються на затвердження відповідною радою. У пункті 1 ч. 9 ст. 5 Закону зазначено, що ці органи при розробленні планів і стратегій повинні враховувати вимоги, визначені ст. 13 Закону, присвяченій секторальним програмним документам щодо адаптації до зміни клімату. Це положення суперечить ст. 14 Закону, присвяченій плануванню державної кліматичної політики на регіональному та місцевому рівнях, яка встановлює значно ширший перелік програмних документів, які приймаються на національному та секторальному рівнях. Очевидно, що наявна технічна помилка, усунення якої потребує внесення уточнюючих змін до Закону;
- виконання відповідних планів і стратегій забезпечують Рада міністрів АРК, місцеві державні адміністрації;
- Рада міністрів АРК, місцеві державні адміністрації також забезпечують звітування про виконання планів та стратегій перед відповідною радою;

місцевому рівні

- затверджуються сільською, селищною, міською радою (є виключною компетенцією рад згідно із пунктом 22-3 ч. 1 ст. 26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»);
- готуються [розробляються] виконавчими органами сільських, селищних, міських рад і подаються на затвердження відповідною радою (є власними (самоврядними) повноваженнями згідно з підпунктом 7 пункту а) ч. 1 ст. 33 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»);
- виконання відповідних планів і стратегій забезпечують виконавчі органи сільських, селищних, міських рад, вони також здійснюють контроль за їх виконанням.

Згідно з підпунктом 17 пункту б) ч. 1 ст. 33 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» до делегованих повноважень цих органів належить забезпечення виконання та контролю за заходами щодо пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації до неї. Кліматичний закон України містить схожі положення (пункт 4 ч. 10 ст. 5). Обидва закони не містять норм, які чітко передбачають серед повноважень виконавчих органів забезпечення виконання та контролю за відповідними планами та стратегіями. Не зважаючи на це, плани та стратегії серед іншого включають кліматичні заходи, тому виконавчі органи повноважні забезпечувати виконання та здійснювати контроль за виконанням цих документів. Для усунення такої неузгодженості варто внести уточнюючі зміни до цих законів;

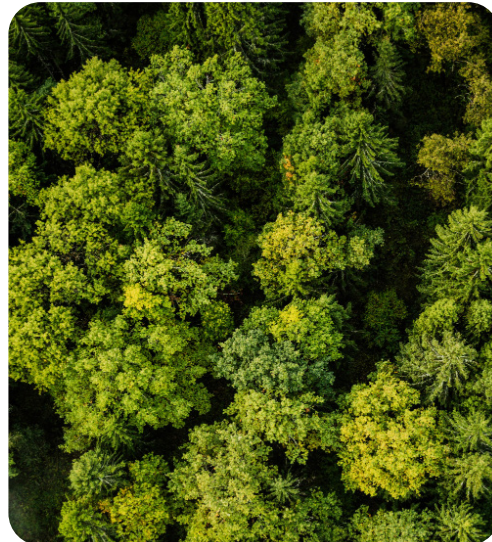
- виконавчі органи сільських, селищних, міських рад також забезпечують моніторинг виконання планів і стратегій.

Знову ж таки Кліматичний закон України (пункт 4 ч. 10 ст. 5) та Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» (підпункт 18 пункт б) ч. 1 ст. 33) вказують на здійснення моніторингу за виконанням політик і заходів щодо пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації до неї, тому потребують уточнення щодо повноважень із моніторингу відповідних планів та стратегій. Обидва закони залишили поза увагою повноваження виконавчих органів щодо звітування перед радами про виконання відповідних планів та стратегій. Тому у цій частині варто внести зміни у ці закони.

Кліматичний закон України також передбачає **повноваження** органів місцевої влади та місцевого самоврядування **щодо забезпечення включення заходів із пом'якшення**

та адаптації до зміни клімату до стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації, програм охорони довкілля та/або інших **документів планування** місцевого чи регіонального рівнів, визначених ст. 14 Закону. Разом із тим, у переліку повноважень, визначених частинами 9 та 10 ст. 5, не згадується про забезпечення включення таких заходів до документів планування відновлення. Хоча відповідні зобов'язання покладені на органи місцевої влади та місцевого самоврядування ст. 15 Закону.

Кліматичний закон України встановлює відкритий перелік повноважень. Як органи місцевої влади, так і органи місцевого самоврядування здійснюють **інші повноваження, передбачені законом**. Ці повноваження можуть бути передбачені як Кліматичним законом України (наприклад, здійснення природоохоронних заходів щодо пом'якшення та адаптації до зміни клімату в межах фонду охорони навколишнього природного середовища), так і будь-якими іншими законами України (наприклад, розроблення та впровадження місцевих енергетичних планів, створення місцевих цільових фондів для фінансової підтримки місцевих енергетичних планів).

Закон встановлює певні права органів місцевої влади та місцевого самоврядування, з яких можна вивести і їх повноваження у кліматичній сфері. Наприклад, щодо впровадження інструментів стимулювання впровадження кліматичних заходів, фінансових інструментів підтримки останніх. Стаття 20 Закону наводить перелік інструментів стимулювання з досягнення цілей державної кліматичної політики. Ці інструменти впроваджуються усіма суб'єктами державної кліматичної політики на відповідних рівнях, зокрема й на регіональному та місцевому рівнях. Ключовою особливістю, яка впливає з назви статті, є те, що основним бенефіціаром цих інструментів є населення, а самі інструменти впроваджуються задля заохочення населення до виконання заходів із пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації до неї.

Серед інструментів підтримки населення згадується державна фінансова підтримка, що надається у формі грантів, субсидій, кредитів з низькою відсотковою ставкою, гарантій, цільових кредитів для виконання заходів щодо пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації до неї на пільгових умовах, обслуговування таких кредитів за пільговими тарифами тощо. Викликає застереження абстрактність цієї норми щодо суб'єкта, якому надається фінансова допомога. Адже, на практиці підтримка надаватиметься не населенню, а конкретним фізичним особам та потребуватиме чіткого відмежування від надання підтримки фізичним особам, що здійснюють підприємницьку діяльність. Стаття 20 Закону є у значній мірі рамковою і встановлює один із напрямів стимулювання та заохочення кожної людини впроваджувати заходи з пом'якшення та адаптації до зміни клімату у повсякденному житті. Це потребуватиме від органів місцевої влади та місцевого самоврядування впровадження спеціалізованих програм роботи з населенням щодо зміни їхньої споживчої поведінки чи будь-яких інших механізмів стимулювання та підтримки відповідних ініціатив населення, реальності та виконуваності заходів, а також забезпечення їх виконання фактичним фінансуванням.

3.3 СТРУКТУРИ ІНШИХ ЗАЦІКАВЛЕНИХ ОСІБ

В Україні функціонує громадянське суспільство (громадські об'єднання, бізнес-асоціації, асоціації та об'єднання міст/ОТГ, наукова та експертна спільнота тощо), яке проактивно намагається впливати на державну політику у сфері зміни клімату та безпосередньо бере участь у її формуванні.

Громадянське суспільство мережується – об'єднується у коаліції, спілки, асоціації, платформи, мережі тощо – для просування спільних інтересів своїх членів. Питання боротьби зі зміною клімату в одних випадках є ключовою метою, навколо якого представники громадянського суспільства гуртуються (зокрема, Українська кліматична мережа),¹¹¹ в інших є складовою діяльності громадської організації. В останні роки дедалі більше організацій інтегрують кліматичний напрям у свою діяльність. Зокрема, це стосується і бізнес-асоціацій (Європейська бізнес асоціація, GMK Center тощо), для яких питання клімату стають предметом постійного діалогу з владою (наприклад щодо СВМ).

Громадські організації долучаються також до міжнародних кліматичних процесів. Зокрема, через діяльність коаліцій чи платформ громадянського суспільства. Громадські організації впливають на формування кліматичної політики через діалог з українськими та європейськими установами, органами та партнерами. У складі Української сторони Платформи громадянського суспільства Україна – ЄС діє Робоча група 5 «Енергетика, транспорт, довкілля та зміна клімату».¹¹² Подібну роль виконує Робоча група 3 Української національної платформи Форуму громадянського суспільства Східного партнерства, яка займається питаннями довкілля, зміни клімату та енергетичної безпеки.¹¹³

Громадянське суспільство використовує різні форми участі у формуванні та впливу на державну кліматичну політику, зокрема шляхом надання пропозицій, рекомендацій чи зауважень до проєктів програмних документів щодо зміни клімату та документів планування державної політики в інших сферах, ухвалення позиційних документів, участь у робочих групах із розроблення таких актів тощо.

Є приклади широкого та раннього залучення представників громадськості до напрацювання законодавства та актів стратегічного планування, зокрема Кліматичного закону України, Стратегії формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року.

Для привернення уваги національних органів влади, а також міжнародної спільноти, інституцій ЄС, громадськість використовує практику ухвалення позиційних документів. Така актуалізувалася в останній період у зв'язку з питаннями відновлення та відбудови України від наслідків війни та необхідності врахування кліматичних та екологічних питань. Серед останніх – позиційний документ щодо відновлення України на принципах сталого розвитку та європейської інтеграції, кроссекторальної інтеграції довкіллевих та кліматичних питань у плани відновлення та євроінтеграційні процеси країни.¹¹⁴

¹¹¹ Про нас. Українська кліматична мережа. <https://ucn.org.ua/>

¹¹² Українська сторона Платформи громадянського суспільства Україна-ЄС. <https://eu-ua-csp.org.ua/work-groups/>

¹¹³ Українська національна платформа Форуму громадянського суспільства Східного партнерства. <http://eap-csf.org.ua/pro-nas/struktura/>

¹¹⁴ Відновлення України має будуватися на принципах сталого розвитку та європейської інтеграції. Позиційний документ (2025) // Платформа громадянського суспільства Україна-ЄС, Українська національна платформа Форуму громадянського суспільства Східного партнерства. <http://eap-csf.org.ua/2025/07/10/vidnovlennia-ukrainy-na-zasada-kh-staloho-rozvytku-ta-ievropejskoi-intehratsii/>

Потенційним інструментом для широкої співпраці та спільнотворення державної кліматичної політики в Україні міг би стати запуск Національного кліматичного форуму України – платформи, яка б забезпечила системний діалог між різними зацікавленими особами щодо формування та реалізації державної кліматичної політики в Україні. Прикладом такого діалогу можна вважати Форум «Україна – на кліматичній конференції COP-29», що відбувся 31 жовтня 2024 року та об'єднав представників органів влади (урядовців та народних депутатів), широкого громадянського суспільства (громадських організацій, бізнесу, наукових спільнот), а також представників дипломатичних установ і міжнародних організацій. Діалог зосередив увагу на обговоренні підготовки участі України в COP-29 та ініціатив, які планувалися представити на COP29. Проте такий діалог має стати постійним інструментом координації та співпраці усіх зацікавлених осіб у формуванні державної кліматичної політики.

3.4 ДОСВІД ІНШИХ КРАЇН ТА ЄС ЩОДО ІНСТИТУЦІЙНИХ ПИТАНЬ КЛІМАТИЧНОГО ВРЯДУВАННЯ

Кліматичні органи на національному рівні

У більшості країн ЄС немає єдиного державного органу, який би централізовано відповідав за всю кліматичну політику. Часто ці функції розділені між різними міністерствами/департаментами, що відповідають за різні напрями кліматичної політики. Але деякі країни мають спеціалізовані департаменти або міністерства, які відіграють ключову роль у сфері кліматичної політики. Окрім цього, різні країни використовують різні назви для міністерств у розумінні української практики.

Вивчаючи досвід різних держав, на особливу увагу заслуговує Великобританія, де свого часу Департамент з енергетики та клімату став частиною департаменту з бізнесу енергетики і промислової стратегії з 2016 року.¹¹⁵ Але пізніше у 2023 році функції цього департаменту покладено на Департамент енергетичної безпеки і net zero, Департамент науки, інновацій і технологій та Департамент бізнесу і торгівлі.¹¹⁶ Варто звернути увагу на багаточисельність, наприклад, Департаменту енергетичної безпеки і net zero, який нараховує близько 4500 працівників станом на червень 2024 року.¹¹⁷ Крім того в Британії також діє Департамент з довкілля, продовольства та сільського господарства, який налічує 10 250 працівників станом на 2020 рік.¹¹⁸ Крім того до питань формування кліматичної політики залучені інші міністерські департаменти, такі як Департамент транспорту, Департамент бізнесу і торгівлі, Департамент науки, інновацій і технологій.¹¹⁹

В Ірландії кліматичною політикою займається Департамент клімату, енергетики та довкілля. В департаменті працюють три міністри: 1) з клімату, енергетики та довкілля, який також обіймає пост міністра транспорту; 2) міністр відповідальний за малий бізнес та торгівлю, який також є міністром, відповідальним за циркулярну економіку;

¹¹⁵ <https://www.gov.uk/government/organisations/departments/departments-of-energy-climate-change>

¹¹⁶ <https://www.gov.uk/government/organisations/departments/departments-for-business-energy-and-industrial-strategy>

¹¹⁷ <https://www.gov.uk/government/organisations/departments/departments-for-energy-security-and-net-zero/about>

¹¹⁸ <https://www.gov.uk/government/organisations/departments/departments-for-environment-food-rural-affairs/about>

¹¹⁹ <https://www.gov.uk/government/organisations#departments-for-energy-security-and-net-zero>

¹²⁰ <https://www.gov.ie/en/departments-of-climate-energy-and-the-environment/>

З) міністр відповідальний за рибальство, він же міністр з морської справи.¹²⁰

В Австрії є Федеральне міністерство з питань зміни клімату, довкілля, енергетики, мобільності, інновацій та технологій,¹²¹ яке є одним із найбільш комплексних у Європі. В цьому міністерстві створені окремі департаменти інновацій та технологій, мобільності та транспорту, з відділами у різних напрямках – від авіації та судноплавства до енергетики, довкілля, планування інфраструктури тощо.¹²²

У Польщі функціонує окреме Міністерство клімату та довкілля¹²³ в результаті створення якого у 2020 році об'єднано функції різних відомств. Питання клімату, в міністерстві

розподілені між різними департаментами (наприклад, департамент енергетики, департамент електромобільності та інновацій, департамент трансформації опалення та енергоефективності, департамент охорони повітря та кліматичних переговорів, департамент адаптації до зміни клімату і міської політики, департамент відновлюваних джерел енергії, департамент планування і стратегії кліматичного переходу). Крім того в міністерстві створено департаменти екологічних інструментів, освіти, міжнародних відносин, європейських фондів, поводження з відходами,¹²⁴ які також беруть участь у реалізації кліматичної політики в межах міністерства клімату та довкілля Польщі.

В Німеччині на федеральному рівні створено окреме Федеральне Міністерство довкілля, кліматичних дій, охорони природи і ядерної безпеки, відповідальне за політику у відповідних сферах. Під егідою Федерального міністерства діють чотири федеральні агентства: Німецьке агентство з охорони навколишнього середовища, Федеральне агентство з охорони природи, Федеральне відомство радіаційного захисту та Федеральне відомство з безпеки поводження з ядерними відходами. Враховуючи федеративний державний устрій Німеччини міністерства земель входять до складу уряду відповідної федеральної землі. Кожна земля має своє власне міністерство охорони навколишнього середовища. Міністри охорони навколишнього середовища представляють свою землю (федеральну землю) на Конференції міністрів охорони навколишнього середовища Німеччини.¹²⁵

У Швеції міністерство, відповідальне за кліматичну політику, називається Міністерством зміни клімату та підприємництва. Міністерство клімату та підприємництва відповідає за питання, що стосуються клімату, навколишнього середовища, енергетики, підприємництва, інновацій, а також радіаційної безпеки, Порядку денного сталого розвитку на період до 2030 року та активного відпочинку на природі. Міністерство також працює над забезпеченням переходу до циркулярної економіки. Напрямами роботи міністерства є енергетика, підприємництво і промисловість, довкілля і клімат, інновації.¹²⁶

¹²¹ <https://www.govdirectory.org/austria/Q871765/>

¹²² <https://www.bmim.gv.at/en/ministry/organisation.html>

¹²³ <https://www.gov.pl/web/climate>

¹²⁴ <https://www.gov.pl/web/climate/departments>

¹²⁵ <https://www.bundesumweltministerium.de/en/ministry/tasks-and-structure/federal-and-laender-authorities>

¹²⁶ <https://www.government.se/government-of-sweden/ministry-of-climate-and-enterprise/>

Агенції та інші структури, відповідальні за реалізацію кліматичної політики

Основною агенцією ЄС, що займається питаннями довкілля та клімату є Європейське агентство з навколишнього середовища (ЕЕА), в складі якого діють тематичні департаменти довкілля, клімату і сталості.¹²⁷ Основні завдання агентства визначені в установчому регламенті ЄС та включають: підтримку розробки політики та ключових глобальних процесів; надання аналітичної експертизи; забезпечення та підтримку ефективної інфраструктури звітності для національних та міжнародних баз даних.¹²⁸ Агентство тісно співпрацює з багатьма організаціями на європейському, регіональному та глобальному рівнях. Мережа знань Eionet є головним партнером і об'єднує 32 країни-члени та 6 країн-партнерів.¹²⁹ Eionet заснована в 1994 році. Європейська мережа екологічної інформації та спостереження є надійним постачальником достовірних даних, інформації та оцінок сталого розвитку для Європи.¹³⁰

Крім ЕЕА на рівні ЄС існують інші ключові органи та ініціативи, що відіграють важливу роль у кліматичній та екологічній політиці ЄС, як, наприклад, Європейське агентство з питань клімату, інфраструктури та довкілля (CINEA).¹³¹ CINEA відіграє ключову роль у підтримці Європейської Комісії у сприянні економічному розвитку, підвищенні конкурентоспроможності та захисті природи. Його місія полягає у підтримці зацікавлених сторін у реалізації Європейського зеленого курсу шляхом високоякісного управління програмами, що допомагає реалізовувати проєкти, які сприяють декарбонізації та сталому зростанню. В агентстві створено департаменти Сталих мереж та інвестицій; Зелених досліджень та інновацій; Природних ресурсів, клімату, сталої галузі економіки і чистої енергії; Програмної підтримки і ресурсів.¹³²

Досвід роботи довкіллевих/кліматичних агенцій також відрізняється в різних країнах і змінюється з часом залежно від актуалізації тих чи інших питань.

Наприклад, у Швеції Міністерство клімату та підприємництва відповідає за такі установи/агентства у сфері кліматичної політики:¹³³

- Formas — урядова дослідницька рада зі сталого розвитку,
- Містра — яка має на меті сприяти розвитку потужних екологічних досліджень,
- Стокгольмський інститут навколишнього середовища — міжнародна некомерційна дослідницька та політична організація, яка займається проблемами навколишнього середовища та розвитку,
- SMHI, Шведський метеорологічний та гідрологічний інститут, є експертним органом у складі Міністерства клімату та підприємництва. SMHI має глобальний світогляд та важливу місію прогнозування змін погоди, води та клімату. Маючи наукову основу, вони використовують знання, дослідження та послуги для сприяння більш сталому суспільству.

¹²⁷ <https://www.eea.europa.eu/en/analysis/publications/the-european-environment-agency-in-brief/inside-the-eea>

¹²⁸ <https://www.eea.europa.eu/en/about/who-we-are>

¹²⁹ <https://www.eea.europa.eu/en/about/who-we-are>

¹³⁰ <https://www.eea.europa.eu/en/about/who-we-are/our-knowledge-network-eionet>

¹³¹ https://cinea.ec.europa.eu/index_en

¹³² https://cinea.ec.europa.eu/about-us/mission-structure-and-objectives_en

¹³³ <https://www.government.se/government-agencies/?page=1>

- Рада з питань кліматичної політики – незалежний міжгалузевий експертний орган, завданням якого є оцінка того, наскільки добре загальна політика уряду відповідає кліматичній меті – нульовому рівню викидів парникових газів до 2045 року,
- Фонд SIVL створює можливості для співпраці між промисловим сектором та дослідницькою спільнотою,
- Міжнародний інститут промислової екологічної економіки досліджує та вивчає стратегії сталого розвитку,
- Агентство енергетики працює над просуванням заходів енергоефективності та інвестицій у технології відновлюваної енергетики,
- Шведське агентство з охорони навколишнього середовища проводить та координує роботу Швеції у сфері охорони навколишнього середовища. Разом з багатьма іншими вони працюють над збереженням біорізноманіття, зменшенням впливу на клімат та сприяють розвитку ресурсоефективного суспільства.
- Шведський геотехнічний інститут (SGI) – експертна установа, яка працює над безпечним, ефективним та сталим розвитком, а також сталим використанням земельних і природних ресурсів.
- Vinnova – Шведське агентство інноваційних систем, яке сприяє сталому зростанню шляхом розвитку шведських інноваційних систем у сферах технологій, транспорту, зв'язку та працевлаштування, а також шляхом фінансування досліджень, що визначають потреби та ін.

В Австрії також існує Федеральне агентство Австрії з питань навколишнього середовища¹³⁴, що налічує більш ніж 600 експертів, які здійснюють моніторинг, оцінку та аналіз стану довкілля, а також займаються реалізацією кліматичної і довкілдової політики шляхом імплементації федеральних законів про довкілля, нормативно-правових актів ЄС.

Якщо розглядати приклад Великобританії, то Департамент довкілля, продовольства та сільського господарства (DEFRA) співпрацює з 34 агенціями і організаціями, серед яких: не міністерські департаменти, виконавчі агенції, консультативно-дорадчі органи тощо.¹³⁵ Департамент енергетичної безпеки і net zero також співпрацює з 15 агенціями і організаціями, серед яких: не міністерські департаменти, виконавчі органи, консультативно-дорадчі органи тощо.¹³⁶ Окремо варто зазначити, що ще у 2008-му був створений Комітет зі зміни клімату у Великобританії¹³⁷. Він є незалежним, статутним органом, створеним відповідно до Закону про зміну клімату 2008 року, який фінансується з державного бюджету та має значні важелі впливу на формування кліматичної політики, враховуючи, що уряд зобов'язаний реагувати на експертні висновки комітету.

Заслужовує на увагу досвід співпраці національних агентств з охорони довкілля на рівні різних європейських країн. Зокрема існує неформальна група Європейських агенцій охорони довкілля (EPA – Environmental protection agencies network), яка нараховує 39 держав, та яка була створена у 2003 році.¹³⁸ Різноманітність організацій-членів у цій групі з точки зору ролі, мандату та національного контексту дозволяє досліджувати

¹³⁴ <https://www.umweltbundesamt.at/en/about-us>

¹³⁵ <https://www.gov.uk/government/organisations#department-for-environment-food-rural-affairs>

¹³⁶ <https://www.gov.uk/government/organisations#department-for-environment-food-rural-affairs>

¹³⁷ About the Climate change committee (UK) <https://www.theccc.org.uk/about/>

¹³⁸ <https://epanet.eea.europa.eu/about>

різні підходи до європейського екологічного законодавства та питань, що становлять спільний інтерес. Збір ноу-хау та передового досвіду впровадження екологічної політики та звітності про стан навколишнього середовища є надзвичайно корисним для щоденної роботи природоохоронних органів у європейських державах.

Структура Мережі ЕРА є добровільною, неформальною та гнучкою, що забезпечує постійне досягнення своїх цілей, задоволення потреб, що змінюються, та вирішення нових проблем. Наразі існує дванадцять груп за інтересами (такі як: зміна клімату і адаптація, зелена і циркулярна економіка, зелене фінансування та ін.), де організацій-члени мережі ЕРА співпрацюють з екологічних питань, що становлять інтерес. Крім того, були створені групи з питань довкілля та туризму, уловлювання та зберігання вуглецю, досліджень та рішень у сфері сталого розвитку, а також України.¹³⁹ Попри добре розвинену архітектуру кліматичного врядування у низці країн ЄС, експерти¹⁴⁰ зазначають низку проблемних питань, які все ще існують:

- Надійні механізми підзвітності не достатньо розвинені на національному рівні, незважаючи на зобов'язання ЄС щодо звітності, а інституціоналізовані незалежні наукові консультації та нагляд відсутні в багатьох державах-членах.
- Положення про координацію та інтеграцію для підвищення узгодженості політичних дій існують на папері, але залишаються викликами щодо їхньої ефективності на практиці. Залишається питання узгодженості між короткостроковим та довгостроковим плануванням кліматичної політики.
- Національні системи не завжди забезпечують вчасну, постійну та ефективну участь у прийнятті рішень та плануванні кліматичної політики, і таким чином, незважаючи на існування постійних структур, існують ризики недосягнення консенсусу та відсутності підтримки урядових дій.

Спеціальні фонди з фінансування кліматичних заходів

Архітектура кліматичного врядування інших країн демонструє еволюцію у формуванні та виконанні кліматичної політики та досягненні кліматичних цілей шляхом поєднання інституційних механізмів та фінансових інструментів. Зокрема мова йде про посилення ролі **спеціальних фондів**, які фінансують впровадження конкретних реформ у кліматичній сфері. В державах функціонують різні типи спеціальних фондів, які фінансують національні кліматичні реформи та заходи: фонди з охорони довкілля, кліматичні фонди, що зазвичай акумулюють кошти від ринкових механізмів, спеціалізовані фонди, які фінансують проекти у сфері відновлюваної енергетики, енергоефективності, зниження викидів і кліматичної трансформації різних секторів економіки тощо.¹⁴¹

Варто зазначити, що держави проводять постійну роботу у пошуку найбільш ефективних типів спеціальних фондів, враховуючи особливості національної кліматичної архітектури та її практичного втілення. Наприклад, у 2010 р. Німеччина заснувала Фонд енергетики та клімату (Energie- und Klimafonds (ЕКФ)),¹⁴² який слугував

¹³⁹ <https://epanet.eea.europa.eu/about>

¹⁴⁰ Evans, Nick, Paula Schöberlein, Matthias Duwe (2024). Raising the bar on national climate governance in the EU: How EU policy can help Member States deliver certainty, accountability, consensus, and consistency on the road to net zero. Ecologic Institute: Berlin.

¹⁴¹ Maximising benefits of carbon pricing through carbon revenue use: A review of international experiences. Diana Cardenas Monar and other. // I4CE. Institute for Climate Economics. – Paris, May 2024. https://www.i4ce.org/wp-content/uploads/2024/05/Maximising-benefits-of-carbon-pricing_27june.pdf

¹⁴² Gesetz zur Errichtung eines Sondervermögens «Energie- und Klimafonds» (EKFG). 08.12.2010. https://climate-laws.org/document/energy-and-climate-fund-act-ekfg_f3d2

центральним фінансовим інструментом для сприяння екологічно безпечному, надійному та доступному енергопостачанню та підтримці кліматичних заходів. У 2022 р. задля посилення фінансування цілей енергетичної та кліматичної політики країни, підтримки інвестицій у перспективні технології та переходу до сталої, кліматично нейтральної економіки його перетворено у Фонд клімату та трансформацій (Klima- und Transformationsfonds (KTF)).¹⁴³ Фонд надає пріоритет фінансуванню таких ключових секторів, як відновлювана енергетика, промислові дії щодо клімату та кліматично чистий транспорт, включаючи проекти трансформації промисловості, модернізацію будівель та підтримку приватних домогосподарств. KTF знаходиться під головною відповідальністю Федерального міністерства фінансів, Федеральне міністерство економіки та енергетики також відповідає за управління коштами фонду.¹⁴⁴

Вартує уваги і досвід Польщі, в якій уже десятиліттями функціонує особлива інституційна система управління фінансуванням реформ та заходів у кліматичній сфері. У 1989 р. створено Національний фонд охорони довкілля та водного господарства (Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚ&GW)), який у співпраці з воєводськими фондами охорони довкілля та водного господарства, є основою польської системи фінансування охорони довкілля, а також впровадження кліматичних заходів. Фонд створено як державну юридичну особу (установу), правовою основою його функціонування є Закон про охорону довкілля.¹⁴⁵ Фонд формально підзвітний і координується головним чином Міністерством клімату та довкілля, яке має інституційний вплив на фонд, зокрема через делегування повноважень у сфері екологічної політики, розподіл бюджетних коштів і формування пріоритетів. Крім того, інші державні органи (наприклад, міністерства розвитку та технологій, регіонального розвитку, сільського господарства та розвитку сільських територій) можуть впливати на діяльність фонду у межах спільних програм, координаційних рад чи міжвідомчих комітетів.

Національний фонд охорони довкілля та водних ресурсів ініціює та підтримує діяльність, присвячену довкіллю та енергетичній трансформації, фінансує та співфінансує проєкологічні проєкти. Діяльність NFOŚ&GW на період 2021-2024 років була спрямована на виконання завдань, пов'язаних із процесом зміни клімату та боротьбою із забрудненням повітря.¹⁴⁶ Управління фінансами провадиться через пріоритетні програми, якими є:¹⁴⁷

- адаптація до зміни клімату та захист водних ресурсів від забруднення (серед яких завдання з адаптації до зміни клімату та зменшення екологічних ризиків);
- управління відходами та захист Землі;
- справедливий перехід (зокрема, Місцевий кліматичний компас, підтримка інновацій для сприяння ресурсоефективній та низьковуглецевій економіці, Нова енергія);

¹⁴³ Gesetz zur Errichtung eines Sondervermögens «Klima- und Transformationsfonds» (Klima- und Transformationsfonds-gesetz - KTFG). 22.7.2022. <https://www.gesetze-im-internet.de/ekfg/BJNR180700010.html>

¹⁴⁴ Bundeskabinett beschließt Wirtschaftsplan des Klima- und Transformationsfonds (KTF). 09.08.2023 <https://www.bundeswirtschaftsministerium.de/Redaktion/DE/Pressemitteilungen/2023/08/20230809-bundeskabinett-beschliesst-wirtschaftsplan-des-ktf.html>

¹⁴⁵ Ustawa «Prawo ochrony środowiska», 27 kwietnia 2001 r. <https://www.gov.pl/attachment/03693920-959f-45c6-a12b-361ea91bae88>

¹⁴⁶ Mission and strategy. National Fund for Environmental Protection and Water Management. <https://www.gov.pl/web/nfos-igw-en/current-priority-programmes>

¹⁴⁷ Current priority programmes. National Fund for Environmental Protection and Water Management. <https://www.gov.pl/web/nfosigw-en/current-priority-programmes>

- енергетична система з нульовими викидами (нульова та низьковуглецева енергетична система, агроенергетика, економічна гідрогенізація тощо);
- якість повітря (наприклад, поліпшення якості повітря шляхом заміни джерел опалення в багатоквартирних будинках, підвищення енергоефективності житла в багатоквартирних будинках, енергоефективні будівлі);
- транспорт з нульовим / низьким рівнем викидів (програма зелених інвестицій, зелений громадський транспорт, підтримка інфраструктури для заряджання електромобілів і заправки воднем);
- біорізноманіття, освіта та моніторинг довкілля;
- горизонтальні питання, зокрема і підтримка профільного міністра у реалізації кліматичної та екологічної політики, підтримка фондом кліматичних дій тощо.

Фонд також виконує завдання Національного оператора системи зелених інвестицій та Національного оператора Фонду модернізації, функції Національного контактного пункту Life.

Адміністратори кліматичних реформ

В окремих країнах важливу роль в архітектурі кліматичного врядування відіграють інституції, які виконують роль **адміністраторів певних кліматичних реформ**. Зазвичай це реформи у сфері вуглецевого ціноутворення та кліматичних ринкових механізмів, впровадження таких інструментів як національні плани з енергетики та клімату. Формат їх створення та правовий статус різняться, вони функціонують як національні міністерства, агенції та інші державні установи, спеціальні підрозділи у складі державних органів чи структурні одиниці при інших інституціях. Незалежно від статусу таких суб'єктів їх основне завдання просування конкретних реформ у сфері зміни клімату та забезпечення спроможності державних органів та інших зацікавлених осіб, які впроваджуватимуть такі реформи на практиці.

Наприклад, у ФРН створено Німецьке агентство з торгівлі викидами (DEHSt) при Німецькому агентстві з охорони довкілля (UBA). DEHSt є частиною Відділу V UBA «Захист клімату. Енергетика. Німецьке управління з торгівлі викидами». До його складу входять відділи V 2 «Промислові установки, проекти зі скорочення викидів, обслуговування клієнтів та юридичні питання», V 3 «Енергетичні установки, авіація, реєстр та економічні аспекти» та V 4 «Торгівля викидами палива та інформаційні технології».¹⁴⁸ Німецьке агентство з торгівлі викидами з 2004 року є компетентним національним органом, відповідальним за впровадження СТВ ЄС (EU ETS). Серед іншого, його завданнями є впровадження торгівлі викидами, розподіл квот на викиди

¹⁴⁸ DEHSt: Getting to know the German Emissions Trading Authority/ https://www.dehst.de/EN/About-us/getting-to-know-DEHSt/getting-to-know-dehst_node.html#doc593758bodyText1

та управління аукціонами з продажу квот на викиди в Німеччині, а також моніторинг щорічної звітності про викиди та повернення необхідних квот на викиди. Агентство також здійснює управління рахунками для всіх рахунків у німецькій частині Реєстру торгівлі викидами ЄС та контролює незалежних верифікаторів під час перевірки даних про викиди. З 2021 року національна торгівля викидами (nEHS) доповнила СТВ ЄС на національному рівні, включивши до неї сектори теплопостачання та транспорту. DE-HSt також відповідає за впровадження nEHS.

У Польщі також була створена інституція для виконання зобов'язань держави, що впливають із впровадження СТВ ЄС – Національний центр управління викидами (KOBiZE). Його правовий статус визначено Законом про систему торгівлі викидами парникових газів (від 12 червня 2015 року) та Законом про управління викидами парникових газів та інших речовин (17 липня 2009 року). Відповідно до останнього закону KOBiZE функціонує в структурі Інституту охорони довкілля – Національного дослідницького інституту (Варшава). Згідно з польським законодавством KOBiZE контролюється Міністром клімату та довкілля.¹⁴⁹

Одним з основних обов'язків KOBiZE є управління та адміністрування польської частини СТВ ЄС, включаючи функціонування польської частини Реєстру ЄС. Центр також керує національною базою викидів парникових газів, щорічно готує національні кадастри викидів парникових газів та інших речовин, виконує завдання щодо підготовки прогнозів викидів парникових газів, розробки методологій оцінки викидів та аналізу розподілу квот на викиди між польськими учасниками, а також розробляє аналізи, звіти та інформаційні таблиці викидів для державної та місцевої влади, інших зацікавлених суб'єктів, надає експертну підтримку профільному міністерству щодо СТВ ЄС, викидів парникових газів та інших речовин.

В Україні наявний певний досвід щодо функціонування спеціальних інституцій у кліматичній сфері. Зокрема щодо:

- спеціальних фондів, які фінансують окремі заходи у кліматичній сфері. В Україні, наприклад, створено Державний фонд декарбонізації та енергоефективної трансформації як спеціальний фонд Державного бюджету України. Формально фонд не є інституцією, але до розпорядження його коштами залучено низку суб'єктів органів виконавчої влади та господарювання, тому можна сказати, що фонд функціонує у гібридному форматі. Так, головним розпорядником бюджетних коштів є Господарсько-фінансовий департамент Секретаріату КМУ, а розпорядником нижчого рівня та виконавцем бюджетної програми «Державний фонд декарбонізації та енергоефективної трансформації» – Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України. Бюджетні кошти спрямовуються на надання державної підтримки шляхом збільшення розміру статутного капіталу акціонерного товариства «Фонд декарбонізації України»,¹⁵⁰ яке щоквартально надає інформацію про використання одержаних коштів на фінансування заходів з енергоефективності та енергозбереження.¹⁵¹

¹⁴⁹ About us. KOBiZE. <https://www.kobize.pl/en/page/id/409/about-us>

¹⁵⁰ Акціонерне товариство «Фонд декарбонізації України». <https://fdu.com.ua/about-us>

¹⁵¹ Порядок використання коштів державного фонду декарбонізації та енергоефективної трансформації. Затверджено Постановою КМУ від 21 червня 2024 р. № 761. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761-2024-%D0%BF#Text>

У планах колишнього Міндовкілля України на 2025 рік було заплановано розроблення та затвердження Концепції та Стратегії Національного екологічного фонду,¹⁵² проте відповідні заходи не виконані;

- адміністраторів певних кліматичних реформ. Зокрема Офіс зеленого переходу, який утворено з метою забезпечення реалізації Національного плану з енергетики та клімату на період до 2030 року.¹⁵³ Окрім того, у Міністерстві економіки, довкілля та сільського господарства України функціонує Сектор координації впровадження Національного плану з енергетики та клімату. Україна у 2024 році затвердила НПЕК і готує його перегляд.¹⁵⁴

В Україні і надалі залишаються відкритими питання щодо бачення ролі спеціальних фондів, з яких мали б фінансуватися реформи та заходи у кліматичній сфері. Мова йде про створення фонду як цільового екологічного фонду, який серед іншого акумулював кошти та спрямовував їх на заході в контексті захисту клімату, або як окремого цільового кліматичного фонду. Обидва варіанти потенційно є можливими в Україні. Критично важливішими є інші питання, зокрема щодо: створення відповідного фонду як самостійної юридичної особи; джерел коштів, з яких здійснюватиметься наповнення фонду, та розподілу коштів на кліматичні заходи; узгодженість та координація діяльності з уже створеними фондами, з яких фінансуються певні види кліматичних заходів; можливості наділення фонду не лише функціями фінансування кліматичних заходів, а наприклад, функціями адміністраторів впровадження певних реформ. З цієї точки зору є цікавим досвід Польщі. Разом із тим, створення спеціального фонду не знімає питання доцільності створення у структурі державних органів інших адміністраторів певних реформ. А саме адміністратора з впровадження національної СТВ. Необхідність зумовлена складністю, тривалістю та ресурсоємністю реформи, тому остання потребує окремої уваги з боку держави.

¹⁵² План роботи Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України на 2025 рік (зі змінами). <https://mepr.gov.ua/diyalnist/plany/plan-roboty-ministerstva-zahystu-dovkillya-tapryrodnyh-resursiv-ukrayiny-na-2025-rik-zi-zminamy/>

¹⁵³ Положення про Офіс зеленого переходу при Міністерстві економіки України. Затверджено Наказом Мінекономіки від 04 жовтня 2024 року № 24210. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v4210930-24#n11>

¹⁵⁴ Органіграма Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України. <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=311616a7-fdef-4076-84ff-5d66eeed1ea9&title=OrganigramaMinisterstva2023>.

Наразі офіційна інформація про завдання та функції Сектору недоступна на вебсторінці Мінекономіки.

ВИСНОВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ

ВИСНОВКИ

Основними політичними процесами, що на даному етапі мають вплив на формування та впровадження кліматичної політики України, є підготовка до членства в ЄС та планування повоєнної відбудови України на зелених принципах і засадах. Зміні клімату присвячено великий блок у Главі 27 «Довкілля і зміна клімату» переговорного процесу, що, серед іншого, включає такі питання як Європейський кліматичний закон, регламент по врядуванню, систему торгівлі викидами, Соціальний кліматичний фонд, землекористування, зміни в землекористуванні та лісове господарство тощо.

Виконання індикаторів Плану України в частині зеленого переходу та охорони довкілля позитивно впливає на впровадження пріоритетних питань кліматичної політики, проте потребує більш системного підходу для імплементації складних реформ у цій сфері. Важливим кроком у цьому контексті стало прийняття Закону України «Про основні засади державної кліматичної політики».

Велике занепокоєння викликає зміна інституційної урядової архітектури: ліквідація Міністерства захисту довкілля і природних ресурсів швидше за все матиме негативний вплив на пріоритизацію кліматичних та екологічних питань у політичному та законодавчому порядку денному держави.

Закон України «Про основні засади державної кліматичної політики» є важливим документом для впровадження в Україні вимог ЄС у сфері зміни клімату. Він визначає основні засади архітектури кліматичного врядування і дає поштовх для розвитку законодавства у сфері зміни клімату в Україні.

Кліматичний закон закріпив низку принципів кліматичної політики, що є важливими, зокрема у контексті застосування принципів належного кліматичного врядування. Тим не менше, для їх впровадження на практиці часто потрібні окремі напрямки роботи, а також взаємодія усіх зацікавлених сторін у процесі формування та реалізації кліматичної політики.

Процеси в архітектурі кліматичного врядування можуть бути різними у різний часовий період. Наразі, беручи до уваги низку факторів політичного характеру, найбільш важливим та складним напрямом є робота над майбутньою системою торгівлі квотами на викиди парникових газів. На початку 2025 року Україна відновила обов'язкове МЗВ, що є необхідним першим кроком для розробки та впровадження СТВ в Україні.

Очікується великий об'єм законодавчої роботи у зв'язку з євроінтеграційними прагненнями України, оскільки Україні необхідно імплементувати усі акти права ЄС, що стосуються питань зміни клімату.

Закон України «Про основні засади державної кліматичної політики» запровадив систему документів планування державної кліматичної політики на всіх рівнях – від національного до місцевого. Ним також визначені повноваження та обов'язки відповідних органів щодо розроблення, прийняття, впровадження та моніторингу виконання таких документів на кожному рівні державної кліматичної політики.

Цікавим для вивчення є досвід інституційного виміру архітектури кліматичного врядування в інших країнах. Кожна держава має свою унікальну інституційну систему, яка вибудовується роками з врахуванням різних історичних, правових, політичних та інших факторів. Цей процес має тривалий характер, забезпечуючи таким чином пошук своєї оптимальної моделі в конкретний період часу та за конкретних обставин. Україна може використовувати окремі елементи таких підходів, проте повинна, як і інші країни пройти свій унікальний шлях побудови архітектури кліматичного врядування. Тому повне чи значне копіювання моделей інших країн може не спрацювати у випадку України, в той час, коли основним досвідом, який треба запозичити, є пріоритизація кліматичних питань в політичному порядку денному та забезпечення їх наскрізності, а також підтримка інституційної спроможності розробляти, впроваджувати кліматичну політику та вести відповідну роботу на міжнародному рівні (кліматична дипломатія).

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Оскільки архітектура кліматичного врядування в Україні перебуває на стадії формування та зазнає значних впливів у зв'язку з повномасштабним вторгненням росії та іншими чинниками, можна запропонувати низку рекомендацій, які стосуватимуться як нагальних кроків, які потрібно зробити вже до кінця 2025 року, так і більш системних і довгострокових реформ у сфері кліматичної політики і права.

Топ-3 кроки, які необхідно виконати до кінця 2025 року:

1. Прийняти Положення про Науково-експертну раду з питань зміни клімату та збереження озонового шару та забезпечити запуск цієї інституції, її незалежність та створення секретаріату, який би забезпечував ефективну роботу. Перед ухваленням положення провести громадські обговорення, залучивши усіх зацікавлених осіб. Прийняття положення є індикатором Плану України, що запланований на IV квартал 2025 року.
2. Затвердити 2-ий національно визначений внесок України до Паризької угоди (2035 NDC). Його розробка і затвердження є серед індикаторів Плану України. Це завдання має бути виконано у III кварталі 2025 року. Забезпечити синхронізацію НВВ з кліматичними політиками, цілями та НВВ Європейського Союзу.
3. Забезпечити ефективні інституційні механізми для збереження пріоритетності кліматичних питань у Міністерстві економіки, довкілля і сільського господарства, що передбачає створення на найвищому рівні структури врядування міністерства окремого структурного підрозділу та віднесення до його відання усіх питань, які стосуються зміни клімату, зокрема і в економічній, довкіллевій та сільськогосподарській сферах.

Ключові рекомендації щодо системи архітектури кліматичного врядування в Україні

1. З огляду на забезпечення пріоритизації кліматичної політики, її наскрізного характеру та включення кліматичного компоненту в інші політики держави, Україні варто визначитися, яку інституційну модель архітектури кліматичного врядування вона впроваджуватиме. Виходячи з цієї мети, в Україні можуть бути впроваджені такі інституційні моделі архітектури кліматичного врядування:

- Перехідна модель розглядається як етап у процесі побудови «стратегічної моделі» архітектури кліматичного врядування. Перехідна модель відображає проміжний стан, коли триває адаптація норм, ролей та функцій органів влади, забезпечення координації на різних рівнях, а також інтеграція кліматичної політики у секторальні політики. Перехідна модель може функціонувати за різними сценаріями:
 - повернення Міністерства захисту довкілля і природних ресурсів України до системи державних органів України, із забезпеченням інституційної спроможності, пріоритетності формування та реалізації кліматичної політики в Україні, зокрема, з огляду на євроінтеграційні вимоги відповідно до переговорного Розділу 27 «Довкілля і зміна клімату»;
 - впровадження на рівні Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України окремої структурної одиниці, відповідальної за питання зміни клімату, та належна координація діяльності з кліматичних питань з іншими міністерства (у сфері енергетики, розвитку громад та територій, охорони здоров'я тощо).
- Ідеальна (стратегічна) модель, яка передбачає виведення кліматичної політики на урядовий рівень, запровадження у складі КМУ посади Віце-прем'єр-міністра з питань зміни клімату або покладення відповідного функціоналу на Першого віце-прем'єр-міністра України. Це сприятиме наданню реформам у кліматичній сфері пріоритетності у загальній державній політиці та забезпечить політичне лідерство, координацію та ефективну інтеграцію кліматичних питань у всі сфери державної політики. Посилити цю модель зможе Український кліматичний офіс шляхом підтримки крос-секторальної координації кліматичної політики за для вирішення міжсекторальних проблем, пов'язаних зі зміною клімату.

Не зважаючи на те, яку модель буде впроваджувати Україна, вона повинна забезпечити пріоритетність кліматичної політики на порядку денному реформ та розвитку України. Очевидно, що перехідна модель буде менш спроможною виконати це завдання.

II. Кліматична дипломатія повинна використовуватися як важливий інструмент для просування меседжів щодо України на міжнародному рівні щодо зупинення збройної агресії росії проти України та відшкодування екологічної та кліматичної шкоди, завданої в результаті військових дій, кліматично орієнтованого відновлення тощо. Важливо забезпечувати постійну участь представників України у зустрічах ООН з кліматичних питань, підвищення спроможності представників міністерств та (у зв'язку з обмеженими ресурсами) розглянути можливість залучення незалежних експертів до офіційної делегації. Особлива увага – кліматичній складовій агресії росії, як можливість налагодити співпрацю з країнами Глобального Півдня (адже, відповідальність за викиди від війни росія несе не лише перед Україною, страждають найбільше саме країни Глобального Півдня). Через кліматичну дипломатію Україна може показати країнам лідерство у багатьох питаннях, показати розуміння глобальних викликів поза питанням конфліктів.

Кліматична дипломатія України потребує посилення ролі та інституційної спроможності Міністерства зовнішніх справ в архітектурі кліматичного врядування, посадових осіб міністерства, відповідальних за питання зміни клімату, як і практичному впровадженню такого інституту, як кліматичні амбасадори України.

III. Зобов'язання України у процесі вступу в ЄС мають стати тими рушіями, які позитивно вплинуть на формування та функціонування архітектури кліматичного врядування в Україні. Низка таких зобов'язань закріплена в Плані України (Ukraine Facility Plan), звітах Європейської Комісії за 2023 та 2024 роки у рамках пакету розширення та Главі 27 «Довкілля і зміна клімату» переговорного процесу. Окрім тих заходів, які передбачені в Плані України та у звітах з розширення (прийняття Положення про Науково-експертну раду з питань зміни клімату, прийняття оновленого НВВ, Стратегії низьковуглецевого розвитку, перегляд Національного плану з енергетики та клімату), необхідно звернути особливу увагу на необхідність прийняття усього масиву законодавства, що забезпечить відповідність кліматичному асquis ЄС.

Слід врахувати, що забезпечення належної архітектури кліматичного врядування має базуватись та враховувати стандарти ЄС у кліматичній сфері. Тому Україна повинна застосовувати **такі підходи для підтримки свого євроінтеграційного курсу:**

- незмінність стратегічного курсу України на набуття повноправного членства ЄС, тому реформи, зокрема і у сфері зміни клімату, які сприяють вступу, є основою, підґрунтям подальших реформ, які не повинні їм суперечити чи скасовувати;
- визначена структура архітектури кліматичного врядування не повинна змінюватися під тиском політичної кон'юнктури, а органи влади та місцевого самоврядування навпаки повинні посилити зусилля щодо впровадження конкретних кроків для реалізації державної кліматичної політики, яка враховує вимоги асquis ЄС;
- інституційні зміни не повинні впливати на пріоритетність зміни клімату у всіх видах державної політики;
- тяглість, послідовність та збереження інституційної пам'яті є умовою її ефективного впровадження.

IV. При перегляді **Плану України** (Ukraine Plan) передбачити додаткові заходи та індикатори виконання, які сприятимуть впровадженню системних реформ у кліматичній сфері. При визначенні заходів враховувати положення Регламенту 2024/792 щодо скерування щонайменше 20% від загальної суми, що відповідає підтримці в рамках Ukraine Investment Framework та інвестицій в рамках Плану для України, які повинні сприяти, наскільки це можливо в країні, що постраждала від війни, пом'якшенню наслідків зміни клімату та адаптації до них, захисту довкілля, включаючи збереження біорізноманіття, та зеленому переходу. Розробити методичні рекомендації, навчання для фахівців і впровадження принципу DNSH («не завдати значної шкоди»), допоможе посилити кліматичну складову у проєктах відновлення та розвитку, які фінансуються через Ukraine Facility.

V. Створити **інструменти та механізми для ефективної реалізації державної кліматичної** політики з врахуванням розроблених на законодавчому рівні принципів кліматичної політики, наприклад:

- запустити діяльність Науково-експертної ради з питань зміни клімату та збереження озонового шару, як дієвого інструменту наукового обґрунтування кліматичної політики, наділивши її функціоналом, необхідним для реалізації принципу наукової обґрунтованості та незалежності при ухваленні рішень із кліматичних питань;
- забезпечити принцип прозорості та відкритості державної кліматичної політики, забезпечивши ефективну участь громадськості у її формуванні та впровадженні;
- розробити інструменти для забезпечення синергії, ефективної комунікації та координації дій суб'єктів, відповідальних за реалізацію кліматичної політики.

VI. Визначити чіткі законодавчі та політичні рамки закріплення кліматичних цілей і завдань **на місцевому рівні**, а також забезпечити методологічну підтримку місцевим органам влади у їх роботі з питань зміни клімату та адаптації до зміни клімату і впроваджувати пілотні проєкти для посилення спроможності стейкхолдерів, що працюють на місцевому рівні у сфері зміни клімату. Одним з підходів є масштабування напрацювань Угоди мерів, і максимальна синхронізація національної політики з документами, які розробляють міста – підписанти Угоди мерів для запобігання дублювання.

Зокрема, ситуацію з належним плануванням можна вирішити через внесення змін до Закону України «Про основні засади державної кліматичної політики», якими передбачити обов'язковість розроблення комплексної системи заходів із пом'якшення та адаптації як складової регіональних стратегій розвитку, стратегій розвитку територіальних громад. Останні повинні містити окремі додатки – план заходів зі зменшення обсягів антропогенних викидів парникових газів та збільшення обсягів видалення парникових газів поглиначами, а також план заходів з адаптації до зміни клімату. За необхідності регіони та громади з власної ініціативи (у добровільному порядку) можуть також ухвалити (1) плани зменшення обсягів антропогенних викидів парникових газів та збільшення обсягів видалення парникових газів поглиначами, (2) стратегії адаптації до зміни клімату.

У частині посилення спроможності регіонів і громад щодо прийняття планів зменшення обсягів антропогенних викидів парникових газів та збільшення обсягів видалення парникових газів поглиначами, а також стратегій адаптації до зміни клімату:

- надалі надавати методологічну підтримку регіонів та громад. Наприклад, розробити примірний (модельний) план зменшення обсягів антропогенних викидів парникових газів та примірну (модельну) стратегію адаптації до зміни клімату, в яких надати рекомендації щодо структури, змісту, питань, які варто включити у відповідні плани та стратегії;
- впровадити пілотний проєкт з розроблення та ухвалення відповідних планів та стратегій на рівні громад, який в подальшому можна було б масштабувати у межах держави;
- на системній основі проводити навчання та інформування посадових осіб органів місцевої влади та самоврядування з питань формування, проєктування, ухвалення, реалізації, моніторингу та оцінки впровадження відповідних документів планування кліматичної політики, врахування кліматичної компоненти в інших регіональних та місцевих політиках.

VII. Забезпечити процес **моніторингу, оцінки та звітування** щодо уже прийнятих документів планування державної кліматичної політики, зокрема Стратегії формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року, з метою визначення проблемних напрямів та прогалин на шляху до належного впровадження та подальшого розроблення своєчасних заходів з метою забезпечення їх виконання.

Зокрема, у Порядку здійснення моніторингу та оцінки реалізації державної кліматичної політики (робота над розробленням якого зараз ведеться) варто розглянути механізми парламентського контролю та громадського контролю щодо прозорості та своєчасності подання виконавчою владою звітності про виконання державної кліматичної політики. Частина євроінтеграційних зобов'язань України щодо звітності з впровадження

окремих кліматичних інструментів (наприклад, звітності про виконання НПЕКу), також впливатиме на загальний звіт про формування та реалізацію державної кліматичної політики, та потребуватиме синхронізації з вимогами ЄС стосовно звітності.

VIII. Необхідно посилити спроможність новоствореного Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України у впровадженні державної кліматичної політики та досягненні кліматичних цілей України. Шляхи посилення спроможності Мінекономіки у сфері реалізації кліматичної політики:

- інвентаризація зобов'язань у сфері зміни клімату для новоствореного Міністерства з метою дотримання та забезпечення сталості визначеного раніше курсу, збереження інституційної пам'яті і наявних напрацювань та перейняття позитивного досвіду діяльності Мінприроди;
- створення окремого департаменту зі зміни клімату із достатньою кількістю працівників, враховуючи значну кількість завдань, необхідність впровадження великої кількості заходів та розроблення законодавства у цій сфері;
- забезпечення наскрізності та актуалізації питань зміни клімату у міністерстві на підставі визначених законодавством пріоритетів та принципів кліматичної політики для належної координації розроблення різними структурними підрозділами міністерства політики, яка стосується кліматичних проблем;
- закріплення за Мінекономіки координуючої ролі з ефективними важелями впливу при розробленні та впровадженні кліматичної політики різними суб'єктами на національному рівні із врахуванням авторитетності кліматичного департаменту у новоствореному міністерстві та Науково-експертної ради з питань зміни клімату та збереження озонового шару;
- інвентаризація наявних структур та суб'єктів, які беруть участь у реалізації кліматичної політики в Україні, для розуміння потенційних ресурсів, наявних проєктів міжнародної технічної допомоги, які можуть бути використані для налагодження ефективної роботи та комунікації з усіма зацікавленими стейкхолдерами (в т. ч. існуючими дорадчими органами при різних органах державної влади, які пов'язані із реалізацією політики в кліматичній сфері);
- забезпечення включення усіх напрямків кліматичної політики у роботу окремого департаменту зі зміни клімату;
- посилення спроможності уже існуючих інституцій, які реалізують окремі напрями державної кліматичної політики, з метою ефективності останньої (зокрема Національного центру обліку викидів парникових газів, який відповідає за ведення національного кадастру викидів).

IX. Розглянути можливість запуску **Національного кліматичного форуму України** – платформи системного діалогу та синергії між усіма зацікавленими особами щодо формування та реалізації державної кліматичної політики в Україні. Однією із потенційних форм його діяльності могла б стати щорічна асамблея, яка б проводилася напередодні зустрічей держав-учасниць Рамкової конвенції ООН про зміну клімату. Проте діяльність такого форуму повинна будуватися на системній співпраці стейкхолдерів. Тому у плані діяльності на 2026 рік новоствореного Мінекономіки одним із заходів варто передбачити запуск діяльності Національного кліматичного форуму.

Х. В Україні назріла необхідність **перегляду ролі мешканців** у формуванні та реалізації державної кліматичної політики. Зазвичай вони розглядаються лише як бенефіціари такої політики. Закон, визначаючи суб'єктів архітектури кліматичного врядування в Україні, веде мову про організовані інституції – органи влади та місцевого самоврядування, громадські організації, бізнес-структури тощо. Звичайні люди не включені у цей процес. Орієнтиром для такої роботи може стати Європейський кліматичний пакт. Це також сприятиме забезпеченню долучення України до останнього, що важливо для підвищення ролі звичайних громадян у кліматичних процесах, їхньої поінформованості. У зв'язку з чим знову актуалізується рекомендація щодо розроблення, ухвалення та впровадження на національному рівні комунікаційної стратегії у сфері зміни клімату. У плані діяльності на 2026 рік новоствореного Мінекономіки варто передбачити розроблення комунікаційної стратегії, а також механізмів залучення мешканців до формування та реалізації державної кліматичної політики. Ефективний формат участі суспільства, який можна розглянути у середньостроковій перспективі – Кліматична Асамблея (Climate Assembly) за прикладом Великобританії та держав-членів ЄС.

www.climateoffice.org.ua